am Viraus ze schätze sinn, haaptsächlech bei esou exceptionnellë Konstruktioune wéi déi hei eng ass.

An da kënnt nach dozou - an dat muss een einfach och wëssen -, well et esou een technesch schwéiere Projet ass, well et eppes Onübleches ass, datt een och net onwahrscheinlech vill Firmen huet, déi Ugeboter maachen, an datt am Fong d'Zuel vun de Firmen, déi Ugeboter maachen, enorm kleng ass. Dat heescht dann, datt d'Konkurrenz net esou grouss ass an datt d'Präisser och net esou concurrentiel sinn a kënne méi deier ginn, gradesou bei solche Baute wéi bei méi klasseschen. An ech wëll just, datt een awer d'Komplexitéit vun der Problematik hei gesäit.

Da wëll ech soen, datt an deenen Diskussiounen, déi mer hunn - an ech wollt dorop agoen, mä da maachen ech dat net; da maache mer dat an de Kommissiounssitzungen -, mer eis genau déi Froen zesumme musse stellen, mat deenen d'Realitéit eis konfrontéiert wa mer esou ee Bau wéi deen hei uginn - zum Beispill, dass mer soen: Wat fir eng Léisung fanne mer dann? -, fir datt ech déi berechtegt Bedenken, déi den Här Mehlen, den Här Calmes an d'Madame Loschetter hei ugemellt hunn, ka mat an d'Chamber brëngen a mer driwwer kënnen diskutéieren, an enger Etapp wou et nach sënnvoll ass ier gestëmmt gëtt.

Dat ass déi Fro, déi ech gär mat lech géif léisen a wou mer Methode musse fannen. Et ass och wesentlech, datt wann een duerno nach ähnlech Problemer huet, well där kommen och nach duerno vir, mer eng Prozedur fannen, déi ee ka mat lech diskutéieren, wéi eng Léisungen mer dann huelen. Dat ass mäi Wonsch an ech hoffen, datt mer esou schnell wéi méiglech do zu enger Léisung kommen, well déi nächst Projete muss ech an Zukunft déposéieren, an ech hätt am allerléifste mer géingen dat mat där neier Prozedur kënne maachen, well et géing mir d'Saach fir d'Zukunft ganz vill erliichteren.

Ech soen lech Merci.

M. le Président.- Merci, Här Minister, fir Är Ausféierungen. Mir kommen dann zur Ofstëmmung iwwert de Projet de loi 5413. Den Text steet am Document parlementaire 5413[2].

Vote sur l'ensemble du projet de loi et dispense du second vote constitutionnel

De Projet de loi ass ugeholl mat 36 Jo-Stëmmen, 7 Nee-Stëmmen an 12 Abstentiounen.

Ont voté oui: Mme Nancy Arendt (par M. Marc Spautz), M. Lucien Clement, Mmes Christine Doerner, Marie-Josée Frank, Marie-Thérèse Gantenbein-Koullen, MM. Marcel Glesener, Norbert Haupert, Mme Françoise Hetto-Gaasch, MM. François Maroldt, Paul-Henri Meyers, Marcel Oberweis, Patrick Santer (par M. Marcel Sauber), Marcel Sauber, Jean-Paul Schaaf, Marco Schank (par M. Paul-Henri Meyers), Marc Spautz, Mmes Nelly Stein, Martine Stein-Mergen (par M. Marcel Oberweis), MM. Fred Sunnen, Lucien Thiel (par M. François Maroldt), Lucien Weiler et Michel Wolter (par M. Lucien Clement);

MM. Marc Angel (par Mme Lydie Err), Alex Bodry (par M. Romain Schneider), John Castegnaro, Mme Claudia Dall'Agnol, M. Fernand Diederich, Mme Lydie Err, MM. Ben Fayot (par M. Roger Negri), Jean-Pierre Klein (par Mme Lydia Mutsch), Mme Lydia Mutsch, MM. Roger Negri, Jos Scheuer, Romain Schneider, Roland Schreiner et Mme Vera Spautz.

Ont voté non: MM. Claude Adam, François Bausch (par Mme Viviane Loschetter), Felix Braz, Camille Gira, Jean Huss (par M. Felix Braz), Henri Kox et Mme Viviane Loschetter.

Se sont abstenus: MM. Xavier Bettel, Niki Bettendorf, Mme Anne Brasseur (par M. Charles Goerens), MM. Emile Calmes, Charles Goerens, Henri Grethen, Claude Meisch et Carlo Wagner;

MM. Gast Gibéryen, Jacques-Yves Henckes (par M. Robert Mehlen), Jean-Pierre Koepp (par M. Gast Gibéryen) et Robert Mehlen.

Gëtt d'Chamber d'Dispens vum zweete Vote constitutionnel?

(Assentiment)

Dann ass dat esou décidéiert.

Domadder, Dir Dammen an Dir Hären, si mer um Enn vun der Sitzung vun haut ukomm. Déi nächst Sitzung ass mar de Mëtteg um hallwer dräi.

D'Sitzung ass opgehuewen.

(Fin de la séance publique à 17.41 heures)

JEUDI, 20 JANVIER 2005

20E SÉANCE

Présidence: M. Lucien Weiler, Président
M. Laurent Mosar, Vice-Président

Ordre du jour

5132 - Projet de loi relative au référendum au niveau national

3762 - Proposition de loi tendant à instituer un référendum d'initiative populaire

(Rapport de la Commission des Institutions et de la Révision constitutionnelle - Discussion générale - Vote et dispense du second vote constitutionnel - Résolution)

Au banc du Gouvernement se trouvent: MM. Luc Frieden et Lucien Lux, Ministres; Mme Octavie Modert, Secrétaire d'État.

(Début de la séance publique à 14.30 heures)

M. le Président.- D'Sitzung ass op.

Huet d'Regierung eng Kommunikatioun ze maachen?

M. Luc Frieden, *Ministre de la Justice.*- Neen, Här President.

M. le Président.- Merci, Här Minister.

Mir kommen dann zur Diskussioun vum Projet de loi 5132 iwwert de Referendum. Am selwechte Kader gëtt d'Proposition de loi 3762 vum Här Robert Mehlen behandelt. D'Riedezäit ass nom Modell 2 festgeluecht. Et si bis elo ageschriwwen, nieft dem Rapporteur: d'Madame Flesch, den Här Bodry, den Här Braz an den Här Henckes. D'Wuert huet elo de Rapporteur vum Projet de loi 5132, den honorabelen Här Paul-Henri Meyers. Här Meyers!

5132 - Projet de loi relative au référendum au niveau national

3762 - Proposition de loi tendant à instituer un référendum d'initiative populaire

Rapport de la Commission des Institutions et de la Révision constitutionnelle

M. Paul-Henri Meyers *(CSV), rapporteur.*- Här President, Dir Dammen an Dir Hären, de Gesetzesprojet, dee mer haut de Mëtteg diskutéieren an ofstëmmen, betrëfft de Referendum um nationale Plang. De Projet, deen dat virgesäit, d'Dokument 5132, ass den 20. Mee 2003 an der Chamber deponéiert ginn. Mir hunn am Laf vum Joer 2003 an 2004 d'Avisë vun de Beruffschambere kritt.

Den Avis vum Conseil d'État hu mer den 12. Oktober 2004 kritt. D'Kommissioun huet de Projet analyséiert, si huet dann den 29. November 2004 Amendementer un de Statsrot geschéckt, an de Statsrot huet de 4. Januar vun dësem Joer een zweeten Avis ofginn. D'Kommissioun huet de schrëftleche Rapport an hirer Sitzung vum 12. Januar eestëmmeg ugeholl. Gläichzäiteg huet awer och d'Kommissioun d'Proposition de loi 3762 vum Här Mehlen mat diskutéiert.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, et ass dat éischt Gesetz hei am Land, wat déi allgemeng Bestëmmunge festleet no deenen e Referendum kann ofgehale ginn. Allerdéngs hate mer hei zu Lëtzebuerg schonn zweemol e Referendum. Zënter 1919 steet och an der Verfassung d'Recht op e Referendum. Et ass virgesinn, dass de Wieler an engem Referendum seng Meenung ka soen oder zu Wuert ka kommen. Dat ass geschitt am Joer 1919 zu der Fro vun der Dynastie an zu der wirtschaftlecher Orientéierung vum Land an 1937 an der Fro vum Verbuet vun eenzelne Parteien.

D'Gesetz iwwer e Referendum ass awer elo noutwendeg ginn, well d'Chamber am Dezember 2003 den Artikel 114 vun der Verfassung geännert huet. Deen neien Text vum Artikel 114 gesäit nämlech vir, dass bei alle Verfassungsännerunge mindestens 16 Deputéierten oder awer 25.000 Wieler e Referendum kënne froen, fir iwwer e Verfassungstext ofzestëmmen, deen d'Chamber an enger éischter Ofstëmmung guttgeheescht huet.

Am Projet, dee mer den 20. Mee 2003 vun der Regierung kritt hunn, war awer nach en anere wichtegen Deel dran, eng wichteg Neierung war do virgesinn, an zwar d'Initiative législative populaire an de Referendum, dee vun de Wieler selwer konnt gefrot ginn. Deen Deel ass am Projet, esou wéi en haut zur Ofstëmmung kënnt, net méi dran, also en ass net méi virgesinn. Déi verfassungsrechtlech Argumenter, déi de Statsrot virbruecht huet, hunn der zoustänneger Kommissioun ageliicht a si huet de Virschlag vum Statsrot ugeholl, fir zu dësem Moment deen Text net och ze analyséieren an och net der Chamber ze proposéieren.

Wann och deen Deel vum Projet iwwert d'Initiative législative populaire net zréckbehale gouf, ass et awer noutwendeg, mengen ech, sech mat den Argumenter auserneen ze setzen an déi virzebréngen, firwat dass de Statsrot net mat deem Text d'accord war, a wat dann zu der Décisioun vun der Kommissioun gefouert huet, fir och deen Deel aus dem Projet zu dësem Ament ewechzeloossen. Duerfir wëll ech och hei a mengem mëndleche Rapport op d'Problematik vun der Initiative législative populaire agoen.

Déi Initiativ war fir d'éischt an der Regierungserklärung vum 12. August 1999 ugekënnegt ginn. Den Text hu mer am Mee 2003 kritt. Deen huet virgesinn, fir dat an e puer Wierder ze resüméieren, dass fënnef Wieler dem Statsminister eng Proposition de loi kënnten ënnerbreeden. Déi Proposition de loi kënnt awer eréischt an d'Chamber goen, an d'Chamber weidergeleet ginn, wa si vun 10.000 Wieler ënnerstëtzt géif ginn.

D'Chamber wier fräi gewiescht, déi Proposition de loi unzehuelen oder ofzelehnen. Wann d'Chamber déi Propositioun ofgelehnt hätt, hätt se hire Vote misse motivéieren. Wann d'Chamber d'Proposition de loi ugeholl hätt, mat Amendementer, hätt se dat misse maachen an zwou Ofstëmmungen an en Zäitraum vun dräi Méint dertëschent loossen. D'Dispens vum zweete Vote constitutionnel wär net méiglech gewiescht, an tëschent deenen zwou Ofstëmmunge vun der Chamber hätten och d'Initiateure vun där Proposition de loi e Referendum mat konsultativem Charakter kënne froen.

Et ass interessant fir d'Avisë vun de Beruffschamberen ze liesen, well déi meescht Beruffschamberen hunn an hiren Avisen eng kritesch a souguer negativ Haltung vis-à-vis vun der Initiative législative populaire ageholl. De Statsrot huet den Text haaptsächlech ënnersicht no senger Vereinbarkeet mat de Bestëmmunge vun der Verfassung, an zwar no der Vereinbarkeet mat den Artikele 47, 51 an 59. Ech wëll déi Artikele kuerz zitéieren ouni iergendee Kommentar iwwer een Avis ofzeginn, well de Rapporteur dat neutral soll brëngen.

Den Artikel 47 gesäit vir, dass de Grand-Duc an d'Chamber d'Initiativrecht op legislativem Plang hunn, obschonn deen Artikel weder dem Grand-Duc nach der Chamber do en Exklusivrecht araumt. De Statsrot huet dann och den Artikel 51 zitéiert, dee virgesäit, dass Lëtzebuerg an enger parlamentarescher Demokratie lieft. Et sinn awer haaptsächlech d'Bestëmmunge vum Artikel 59 vun der Verfassung, déi de Statsrot ugeféiert huet, fir seng Opposition formelle zu deem ganzen Deel vun dem Projet de loi ze motivéieren.

De Projet hätt d'Chamber forcéiert, zwou Ofstëmmunge virzehuelen. Den Artikel 59 gëtt awer der Chamber d'Méiglechkeet fir sech vum zweete Vote constitutionnel ze dispenséieren, en accord mam Conseil d'État. D'Gesetz verstéisst domat ganz kloer géint den Artikel 59 vun der Verfassung wou d'Prerogativë vun der Chamber festgeluecht sinn.

No deene juristeschen, verfassungsrechtlechen Argumenter ass de Statsrot zur Konklusioun komm, dass d'Bestëmmungen iwwert d'Initiative législative populaire an dësem Stadium net kënnte vun him akzeptéiert ginn, an en huet duerfir proposéiert déi an dem Projet de loi ewechzeloossen an nëmmen d'Bestëmmungen ze ënnersichen - dat huet en och gemaach - , déi d'Modalitéite festleeën, no deenen e Referendum opgrond vun den Artikelen 51 an 114 vun der Verfassung ka stattfannen.

Déiselwecht Argumenter huet en iwwregens ugewannt bei der Proposition de loi 3762 vum Här Mehlen, an en huet déi Proposition de loi mat deeneselwechten Argumenter dann och ofgelehnt, wann een esou ka soen. En huet also och eng Opposition formelle zu där doter Proposition de loi gemaach.

D'Kommissioun vun den Institutiounen an der Verfassungsrevisioun huet d'Virschléi vum Conseil d'État och genee analyséiert an huet sech dem Virschlag vum Conseil d'État ugeschloss, fir zu dësem Zäitpunkt och deen doten Deel iwwert d'Initiative législative populaire ewechzeloossen.

D'Kommissioun war awer och der Meenung, dass een domat d'Iddi vun der Initiative législative populaire net soll opginn, mä dass een am Rahme vun der Verfassung déi rechtlech Grondlag soll schafe fir déi Iddi ze verwierklechen, oder awer eng aner Méiglechkeet fir deen Deel vum Projet de loi esou ëmzeänneren, dass e mat der Verfassung vereinbar wär, wat allerdéngs keng einfach Aufgab, sief et fir d'Regierung oder fir déi zoustänneg Chamberskommissioun, wäert ginn.

Een zweeten Objet vun dem Projet de loi war am Fong geholl, fir dee gesetzleche Kader ze schafen, fir d'Organisatioun an d'Modalitéite vun dem Referendum festzeleeën, esou wéi en an den Artikelen 51 an 114 vun der Verfassung virgesinn ass.

Ech wëll hei net op all Detailer vun deem Projet agoen, dat si ganz vill technesch Detailer, ech wëll mech dofir beschränken op e puer Grondiddiën, Grondiwwerleeungen, déi och schonn am schrëftleche Rapport dra sinn, déi betreffen engersäits d'Problematik vun der Initiativ vum Referendum - Wie kann dann ee Referendum elo froen, a wéi geet dat vir sech? -, dann den Déroulement, de Verlaf vum Referendum an dann drëttens d'Resultat vum Referendum.

Fir d'éischt emol d'Initiativrecht, dat ënnerschiddlech ass, jee nodeem ob een den Artikel 51 oder den Artikel 114 hëlt. Am Artikel 51 ass virgesinn, dass ee Referendum op Grond vun engem speziale Gesetz kann organiséiert ginn. De Conseil d'État ass och der Meenung, dass dat dann och nëmmen d'Chamber ka sinn, déi dat Gesetz stëmmt, an déi dee Moment de Wieler freet fir seng Meenung auszedrécken iwwer eng Fro, déi em gestallt gëtt.

Et ass och esou, dass wann esou eng Fro gestallt gëtt, déi Äntwert ëmmer nëmmen e konsultative Charakter kann hunn, well nëmmen d'Chamber déi Instanz hei am Land ass - ausser wann d'Verfassung et virgesäit -, déi eleng Gesetzer ka stëmmen.

Am Artikel 114 ass d'Initiativrecht een anert. Den neien Artikel 114 vun der Verfassung gesäit vir, datt d'Chamber iwwer all Verfassungs-

ännerung zweemol ofstëmme muss. Tëschent där éischter an där zweeter Ofstëmmung an der Chamber muss een Délai vun dräi Méint ofgewaart ginn. An där Zäit kënne méi wéi ee Véirel vun den Deputéierten, dat heescht minimum 16 Deputéiert, oder awer 25.000 Wieler e Referendum froen, andeem de Wieler no deem neien Artikel 114 entscheet! Dee Referendum huet also een décisionnellë Charakter. De Wieler entscheet, wat mat dem Text geschitt, deen d'Chamber an engem éischte Vote ugeholl huet.

Wann och 25.000 Ënnerschrëften noutwendeg sinn, esou wéi den Artikel 114 et virgesäit, dann ass et awer fir de Referendum ze froen net noutwendeg, dass direkt déi Ënnerschrëfte vu 25.000 Wieler mussen do sinn. Den Text gesäit nämlech vir, dass fir den Ustouss ze ginn, ee Comité vu fënnef Wieler eng Demande un de Statsminister ka riichte fir de Referendum ze froen. De Statsminister kann nëmmen d'Régularitéit vun der Demande préiwen, hie ka sech net iwwert d'Opportunitéit vun där Demande ausschwätzen. Wann also d'Konditioune vum Gesetz erfëllt sinn, muss där Demande do eng Suite gi ginn.

Dee Moment, wou dat an der Rei ass, gëtt eng Décisioun geholl, déi och publizéiert gëtt, an da leeft am Fong geholl d'Prozedur un, wou dann déi 25.000 Wieler sech kënnen androen a Lëschten, déi op de Gemengen ausleien. Déi Demande beim Statsminister muss an engem relativ kuerzen Délai gemaach ginn, well déi ganz Prozedur, fir déi 25.000 Ënnerschrëften ze sammelen, muss, wéi den Artikel 114 vun der Verfassung et virgesäit, bannen zwee Méint ofgeschloss sinn.

D'Androen an d'Ënnerschrëftelëschte geschitt op de Gemengen. De Statsrot huet och, well déi Prozedur an der Verfassung ganz kuerz ass, virgeschloen, dass déi Prozedur ganz serréiert misst sinn, an en huet och ganz kloer gesot, a wéi engem Délai déi eenzel Operatioune vun deem Ënnerschrëftesammele misst geschéien a wéini dass se also no der Verfassung missten ofgeschloss sinn.

Et gëtt dann no dem Artikel 114 d'Méiglechkeet, dass 16 Deputéierte kënnen ee Referendum froen, nodeem en éischte Vote hei an der Chamber geschitt ass. Wat déi Prozedur ugeet, ass et esou, dass de Statsrot do der Meenung ass, dass déi misst an de Règlement interne vun der Chamber agedroe ginn. Dat ass elo, souwäit ech weess, nach net geschitt. Et ass also eng Aufgab, déi och an nächster Zäit muss geschéien, fir dass wann d'Fro sech vun engem Referendum géif stellen, och d'Deputéierten d'Méiglechkeet hätte fir déi do Rechter wouerzehuelen.

Zweete Punkt, op deen ech wëll agoen, ass de Verlaf vum Referendum. Wann d'Ënnerschrëftelëschte komplett sinn, wann 25.000 Wieler sech fir e Referendum iwwer eng Verfassungsännerung ausgeschwat hunn, da muss de Referendum an engem Délai vu sechs Méint stattfannen, et sief dann, dass an deem Délai Chambers- oder Europawahle wären, da gëtt den Délai ëm déiselwecht Zäit verlängert. Wahlberechtegt sinn am Artikel 2 vun dem neie Gesetz, all d'Wieler, déi an de Wahllëschten agedroe si fir d'Chamberswahlen. D'Wahle sinn obligatoresch.

Eng wichteg Fro, déi sech och an der Kommissioun gestallt huet, ass déi, wéi de Wieler informéiert ka ginn. Et ass eng Informatiounscampagne am Gesetz selwer virgesinn, déi dora besteet, dass natierlech de Stat d'Publikatioune muss an deem offizielle Blat vum Mémorial maachen. Et ass awer och virgesinn, dass d'Gemenge mat agebonne sinn an déi Informatiounsflicht, dass si op déi Aart a Weis wéi si mengen, dass et gutt wär, hir Bierger informéieren.

Deen Text, deen an enger éischter Ofstëmmung vun der Chamber ugeholl ginn ass, muss awer och an der Gemeng ausleien, dass zu virgeschriwwenen Zäiten d'Bierger kënne Kenntnis huele vun deem doten Text. Et ass och virgesinn, dass d'Gemenge samschdes mussen hir Büroen opmaachen, fir dem Wieler d'Méiglechkeet ze ginn, Asiicht ze huelen an deen doten Dossier.

Fir d'Kommissioun huet sech dann eng aner Fro gestallt, dat ass déi, déi wichteg ass, an déi gegebenenfalls an enger Campagne kéint opkommen, nämlech wéi dann déi Wieler, déi sech an enger Initiativ entweder fir oder géint deen Text ausgeschwat hunn, wéi déi dann zu Wuert kënne kommen, well et si jo hei net nëmmen déi politesch Parteien, déi eventuell gefuerdert sinn, mä et kënnen och aner Bierger sinn, déi Initiativen huelen. Et kënnt sech ee Comité fir oder géint esou een Text bilden, da muss och gewosst ginn, wéi dann déi Bierger dobaussen un esou enger Campagne kënnten deelhuelen. Dat ass net am Text festgeluecht. Mir waren och der Meenung, dass dat eng Fro wär, déi vun engem Referendum zum aneren aneschters kënnt sinn, an dass dee Moment och déi Regele missten arrêtéiert ginn, fir dass och jiddfereen, all d'Protagoniste kënnten an de Medien zu Wuert kommen.

Et ass also eng wichteg Fro, déi nach net definitiv geléist ass, déi gegebenenfalls an engem spezielle Referendum fir all eenzel Fro, déi dann dem Wieler ënnerbreet gëtt, oder awer an engem Text vun der Regierung mat engem anere Gesetz misst festgeluecht ginn.

Eng aner wichteg Fro war déi am Zesummenhang mat dem Ausziele vun de Wahlziedelen. Wat geschitt mat deenen ongültegen oder mat deene wäisse Wahlziedelen? Et gëtt auslännesch Texter, déi gesi vir, dass, fir dass ee Referendum positiv ausgeet, méi wéi 50% vun deenen ageschriwwene Wieler sech positiv missten dofir ausdrécken. Dat bedeit natierlech, dass déi ongültig an déi wäiss Wahlziedelen zu deenen negativen Äntwerte gezielt ginn.

Eis huet dat an der Kommissioun net korrekt geschéngt, dofir ware mer der Meenung, et misst een eng Dispositioun an den Text erabréngen, déi ganz kloer ausseet, wat mat den ongültegen a mat de wäisse Wahlziedele geschitt. D'Kommissioun huet virgeschloen, dat ass een Text, deen de Conseil d'État ugeholl huet, dass déi ongültig an déi wäiss Wahlziedelen net gerechent ginn. Déi ginn also ofgezunn. Et sinn also nëmmen déi Wieler, déi mat Jo oder mat Neen äntwerten, déi gezielt ginn, déi valabel sinn an dass dee Moment déi Wahlziedelen, déi mat Jo geäntwert hunn, wann do d'Majoritéit an déi Zuel méi héich ass wéi déi negativ, déi mat Nee gestëmmt hunn, dann ass d'Resultat positiv.

Ech hunn, dat ass e leschte Punkt, eigentlech d'Resultat vum Referendum schonn ugeschnidden an ugedeit. Beim Artikel 59 huet de Referendum ëmmer nëmmen e konsultative Charakter. Am Artikel 114 entscheet de Wieler direkt wat mat dem Text vun der Verfassung geschitt. Do substituéiert e Referendum sech dem Vote vun der Chamber.

Wann de Referendum eriwwer ass, ginn natierlech d'Resultater proklaméiert. Si ginn am Mémorial publizéiert, an do kënnt et sinn, dass Wieler fannen, et wieren Irrégularitéiten do, a wéi bei all Wahl, kann dann och e Recours gemaach gi bei der Cour administrative. Et kënnt sinn, dass de Referendum annuléiert géif ginn. Dee Moment ass virgesinn, dass en neie Referendum géif ausgeschriwwe gi banne sechs Méint.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, mat deem heiten Text kritt eist Land en zousätzlecht Gesetz, dat eng méi participativ Demokratie méiglech mécht. D'Chamber muss awer am Laf vun dësem Joer nach eng Kéier op d'Thema vum Referendum zréckkommen.

Den Artikel 51 verlaangt fir all Referendum, esou wéi ech dat scho gesot hunn, e speziaalt Gesetz. De Referendum, deen also den 10. Juli iwwert den Traité constitutionnel, déi sou genannt europäesch Verfassung, soll stattfannen, muss duerch e speziaalt Gesetz an der Chamber fixéiert ginn. Dat Gesetz arrêtéiert dann och ausser dem Datum an dem Objet vun deem Referendum, gegebenenfalls speziell Modalitéiten, déi vun deem allgemenge Gesetz, dat mer haut stëmmen, kënnen ofwäichen.

Den Text vun dem Projet 5132 ass an der Kommissioun eestëmmeg ugeholl ginn. Ech géif dofir och d'Chamber bieden hir Zoustëmmung zu deem Projet de loi ze ginn an ech géif och hei schonn den Accord vu menger Partei bréngen.

M. le Président.- Merci, Här Meyers. D'Wuert huet elo den Auteur vun der Proposition de loi, den honorablen Här Robert Mehlen.

M. Robert Mehlen *(ADR), auteur.*- Merci, Här President. Ech menge mä Virriedner, den Här Rapporteur Paul-Henri Meyers, huet elo grad komplett a kompetent, wéi mer dat vun him gewinnt sinn, den Inhalt vum Projet de loi, esou wéi en haut hei virgestallt gëtt a soll gestëmmt ginn, duergeluecht. Ech wëll dofir och net weider dorop agoen. Dat wäert mä Kolleeg Jacques-Yves Henckes maachen, dee jo och an der zoustänneger Kommissioun ass, mä erlaabt mer e puer grondsätzlech Bemierkungen am Zesummenhank mat där Proposition de loi, déi ech hei viru laanger Zäit abruecht hunn.

D'Konstitutioun seet am Artikel 51 (1): «Le Grand-Duché de Luxembourg est placé sous le régime de la démocratie parlementaire», et kënnt een och soen de la démocratie représentative. Dat heescht d'Vollek, de Wieler wielt all fënnef Joer seng Vertrieder, déi da während deene fënnef Joer op Grond vun hirem Mandat de legislative Pouvoir ausüben. Dat heescht, datt de Wieler zwar souverän ass, seng Vertrieder ze wielen, awer no deenen zwou Minutten oder wéi vill och ëmmer, wou en dat Recht ausübt, keen Afloss méi op de Laf vun der Politik kann huelen. Dat ass och am Geescht vun eiser Konstitutioun, déi bekanntlech aus enger ganz anerer Zäit hierstaamt.

Am Zäitalter vun der allgéigewäerteger Kommunikatioun ass dat sécher en onbefriddegenden Zoustand. En ass och sécher mat eng Ursaach vun der bedauernswäerter politescher Gläichgültegkeet, där mer vill dobausse begéinen, déi heiansdo esouguer a Politikverdrossenheet ausaart.

Wuerfir net dem Vollek och d'Méiglechkeet verschafen sech tëschent zwou Wahloperationen zu Wuert ze mellen an direkten Afloss op d'Geschécker vum Land ze huelen. Et wär dat och d'Méiglechkeet fir eventuellen Abusë vun der politescher Klass, déi sech aus dem Parteiesystem an heiansdo aus der Dominanz vun där enger oder anerer Partei erginn, entgéintzetrieden.

Et war dat d'Intentioun vun der Proposition de loi, déi ech virun 11 Joer, 10 Méint an 10 Deeg am Numm vum ADR hei an der Chamber abruecht hunn. Wa se och laang am Tirang geleeën huet, dann ass et awer ze begréissen, datt d'Regierung mat hirem Projet de loi vum 19. Mee 2003 och bereet war méi oder wéineger op deeselwechte Wee ze goen.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, Dir hutt Versteesdemech dofir, wann ech dat als en Erfolleg fir eis Gesetzesinitiativ ugesinn, och wa mat deem Gesetz, dat mir haut stëmmen, eréischt den Ufank um Wee an eng méi participativ Demokratie gemaach gëtt.

Wat haut zur Diskussioun steet ass d'gesetzlech Basis ze schafe fir de Referendum op Initiativ vum Vollek oder enger Mindestzuel vun Deputéierten, awer nëmmen am Kader vun där neier méi soupler Prozedur vun der Verfassungsännerung, esou wéi se am neien Artikel 114 vun der Verfassung verankert ass.

Wat nach net kënnt ass d'Aféierung vum Referendum an anere wichtege Froen op Initiativ vum Vollek, well do verfassungsrechtlech Bedenken am Raum stinn, wéinst deenen de Statsrot säi Veto ageluecht huet. Mat deene Bedenke muss ee sech evidenterweis auseinee setzen. D'Termë vum Artikel 51 (7) vun der Konstitutioun, déi soen: «Les électeurs pourront être appelés à se prononcer par la voie du référendum dans les cas et sous les conditions à déterminer par la loi.», werfen natierlech Froen op.

Déi éischt Fro ass déi vum Droit d'initiative. Dat ass jo net exklusiv formuléiert. Et kënnt een et esou oder esou ausleeën, mä ob domadder d'Recht op eng eegen Initiativ vum Vollek ausgeschloss ass, dat geet net eendeiteg draus ervir. Wann do sollt e verfassungsrechtleche Problem bestoen, da soll een e léisen.

Déi zweet Fro ass déi: Wéi wäit däerf de Referendum an de legislative Prozess agräifen, direkt sech dem legislative Prozess substituéieren? Dat ass eng politesch Fro, wéi wäit een do wëllt goen. Da soll een och do, wann een dat wëllt maachen, d'Verfassung an deem Sënn änneren. Wann neen, da stellt sech ganz kloer d'Fro, ass esou e Referendum, dee jo dann nëmme konsultativ ass, awer a sengem Effet bindend fir de Législateur. Do soe mir elo scho ganz kloer, dat kann nëmme jo sinn.

Här President, mir maachen trotzdeem haut e wichtege Schrëtt oder zwee. Fir d'éischt schafe mer de Referendum am Kader vum Artikel 114 vun der Verfassung. Dat ass op jidde Fall eng besser an och eng méi demokratesch Prozedur, wéi mer se virdrun haten, wou d'Chamber huet missen opgeléist ginn an de Wieler awer net vill Méiglechkeeten hat, fir sech zu geplangte Verfassungsännerungen ze äusseren, well aner Themen de ganze Wahlkampf dominéiert hunn.

Zweetens schafe mer gläichzäiteg eng ausféierlech gesetzlech Basis fir d'Prozedur bei anere Referenden. Déi Aarbecht ass alt schonn emol gutt gemaach. Et ass eng wichteg Basis fir d'Aféierung vum Referendum op Initiativ aus dem Vollek.

Als ADR verlaange mir natierlech, datt et duerno weidergeet. Och am System vun der Démocratie représentative muss et méiglech sinn, datt Initiativen aus dem Vollek, déi am Vollek eng Majoritéit fannen, sech kënnen duerchsetzen. Am Zeenario vun der Verfassungsännerung kritt de Referendum de Rang vum zweete Vote vun der Chamber. Dat heescht, en ass Bestanddeel vum gesetzgeberesche Prozess, well d'Konstitutioun dat esou virgesäit, well mer dat esou dra geschriwwen hunn, wéi mer dat geännert hunn.

Wéi wäit ee beim Referendum an anere wichtege gesellschaftspolitescheen, sozialen, ökologeschen oder ekonomesche Froe goe wëllt, dat muss sech an der legislativer Aarbecht an an der parteipolitescher Ausenanersetzung erausstellen. Mir stellen eis selbstverständlech där Diskussioun. Fir den ADR ass et wichteg, datt dee Prozess elo net stoe bleift, mä konsequent weidergefouert gëtt.

Wann d'Vollek an enger Fro e klore Wonsch ausdréckt, da kann de Législateur sech deem schwéierlech verschléissen. Duerfir si mir och net dofir, fir den normale Referendum als Bestanddeel vum Gesetzgebungsprozess unzegesinn, mä als Initiativrecht vum Vollek, fir senge gewielte Vertrieder an eenzelne Froen eng Opfuerderung oder e Refus auszespriechen.

Wa mer dat kënnten nach an dëser Legislaturperiod realiséieren, da wäre mer op jidde Fall an deem Domän e grousse Schrëtt virukomm, an ech soen lech duerfir Merci fir Är Opmierksamkeet.

M. le Président.- Merci, Här Mehlen. Als éischte Riedner ass ageschriwwen déi honorabel Madame Flesch. Madame Flesch, Dir hutt d'Wuert.

Discussion générale

Mme Colette Flesch *(DP).*- Merci, Här President. Här President, Dir Dammen an Dir Hären, léif Kolleegen, fir d'alleréischt wëll ech dem Rapporteur a President vun der Commission des Institutions et de la Révision constitutionnelle Merci soe fir säi Rapport an e félicitéieren. Hien huet mat senger him bekannter Maîtrise a Kompetenz dee Projet duerch d'Diskussiounen an onser Kommissioun geféiert, esou dass mer haut kënnen iwwert dee wichtege Projet ofstëmmen.

Dee Projet, deen d'Regierung am Mee 2003 virgeluecht huet, huet am Fong sech mat dräi Objetë beschäftegt, der Initiative populaire en matière législative, dem Droit d'initiative populaire an dem Referendum; an d'Proposition de loi vun onsem Kolleeg Mehlen huet sech jo och mam Référendum d'initiative populaire ofginn.

Déi Texter sinn am Detail vun onsem Rapporteur analyséiert ginn, souwuel a sengem schrëftleche wéi a sengem mëndleche Rapport. Ech wëll also net op all déi Punkten agoen, déi en erwähnt huet, mä vläicht op e puer vun deene wichtegsten, déi opgeworf si ginn, notamment vum Conseil d'État, an déi de Conseil d'État dozou bruecht hunn, eng Partie ganz fundamental Oppositions formelles unzemelden.

D'Commission des Institutions et de la Révision constitutionnelle huet sech der Approche vum Conseil d'État ralliéiert, esou wéi iwwregens och d'Regierung, déi hiren Text zréckgezunn huet a gesot huet, se géing sech dem Text vum Conseil d'État ralliéieren. Mir hunn also an der Kommissioun ons beschäftegt mam Text vum Conseil d'État, a mir schwätzen haut nëmme méi nach vun engem Gesetz, wat de Kader ofstécht vum Referendum.

Als DP hu mir schonn an onsem Wahlprogramm gewënscht, dass de Projet d'initiative populaire en matière législative géing kënnen zustane kommen, an dass den Droit d'initiative populaire, wann d'Chamber géing e Projet de loi d'initiative populaire blockéieren oder vum Rôle erofhuelen, dass déi Propositiounen net sollen abandonnéiert ginn. Ech ginn also dovunner aus, dass mer hei soen, fir déi Deeler vum Projet, et ass „aufgeschoben und nicht aufgehoben".

Mä sécherlech, mir deelen den Avis vum Conseil d'État a vun der Commission des Institutions, dass wa mer wëllen esou Mesurë vun där Natur aféieren, da musse mer fir d'éischt ons Constitutioun ofänneren. An dat bréngt mech dann direkt zu enger Fro, déi ech der Regierung wëll stellen - wa se esou gentil wär mer nozelauschteren -, an dat ass de Minister ze froen, wat d'Intentioune vun der Regierung an deem Zesummenhang sinn. Kréie mer nei Propositiounen, vu wat fir enger Natur a wéini kréie mer se?

D'Chambres professionnelles - ech fannen dat zimlech interessant -

schénge guer net enthousiaste gewiescht ze sinn iwwert de Projet de loi. Si ënnersträiche fir d'éischt, datt se ganz un de Prinzip vun der Démocratie représentative attachéiert sinn. Si sinn, géing ech soen, an hiren Appréciatioune restriktiv, kritesch a souguer negativ, notamment iwwert d'Initiative populaire en matière législative an de Référendum sur initiative populaire. Dat soll ons da vläicht och ze denke gi fir d'Zukunft. Mä ech mengen nach, dass mer sollen déi Debatt féieren, an ech mengen nach, dass dat eng Reform wär, déi mer missten aféieren, a wou mer ons sollen d'Méiglechkeet ginn, se kënnen duerchzeféieren.

De Conseil d'État, dat ass hei scho gesot ginn, ass der Meenung, dass bei der Initiative législative populaire de Projet de loi am Fong onkonstitutionell ass, an dass all Volleksinitiativ am legislative Beräich nëmme kann zustane kommen, wa virdrun ons Constitutioun ofgeännert gëtt - also Opposition formelle zu dem Titer 2 Chapiter 7 an 8 an zu dem Titer 3 Chapiter 1 vum Projet de loi an zur Propositioun vum Här Mehlen.

Bei dem Referendum, deen am Artikel 51 Paragraph 7 vun der Constitutioun virgesinn ass, huet de Conseil d'État och eng Opposition formelle zu den Dispositioune vum Artikel 57 a 60 vum Projet de loi. En ass der Meenung, dass déi onkonstitutionell sinn aus enger duebeler Ursaach; éischtens gesi se vir, dass de Referendum nëmme ka stattfannen, wann zwee Drëttel vun de Membere vun der Chamber dat froen, während laut dem Artikel 51 (7) vun der Constitutioun de Referendum am Fong op Grond vun engem einfache Gesetz décidéiert gëtt. Also ass hei eng ganz kloer Oppositioun.

An déi zweet Ursaach ass, dass d'Ënnerbreede vun enger Fro an enger Procédure référendaire nëmme kann iwwert de Wee vun engem Spezialgesetz geregelt ginn, esou wéi de Rapporteur et virdru scho gesot huet.

Wéi scho virdrun ugedeit, huet ons Kommissioun sech der Approche vum Conseil d'État ralliéiert an huet op Grond vum Text vum Conseil d'État geschafft.

Ech wëll hei drop hiweisen - wat och scho vum Rapporteur gesot ginn ass -, dass am Fong de Referendum duerch d'Modifikatioun, duerch d'Revisioun vun der Constitutioun vum 15. Mee 1919 als solchen agefouert ginn ass, ouni dass do prezis Modalitéite virgesi waren, ausser - huelen ech un - an de Gesetzer, déi dann déi dräi Referenden accompagnéiert hunn, déi stattfonnt hunn.

Zwee vun deene waren an där ganz schwéierer Nokrichsperiod nom Éischte Weltkrich, wou d'Vollek fir d'éischt huet misse säin Avis ginn iwwert de Statut vum Stat, a wou 80% vun de Lëtzebuerger sech en faveur vun der Monarchie ausgeschwat hunn, an anerersäits zur Fro vun der wirtschaftlecher Unioun, déi virgeschlo war mat Frankräich, wou 73% vun de Wieler duerfir waren, och wann duerno d'Groussmächten an d'Suite vun den Operatiounen dozou gefouert hunn, dass d'Union économique mat Frankräich ni zustane komm ass, an dass mer 1921 eng Union économique mat Belgien ofgeschloss hunn.

Den 3. Referendum, dee stattfonnt huet, huet och an enger schwiereger Period stattfonnt; an där Zäit wou de Faschismus an den Nazismus an Europa héich Welle geschloen hunn, an esou koum et de 6. Juni 1937 zum Referendum iwwert d'Maulkuerfgesetz, wat d'Chamber zu enger grousser Majoritéit gestëmmt hat, mä wou eng ganz hefteg extraparlamentaresch Oppositioun war, a wou d'Vollek du mat enger ganz knapper Majoritéit - 50,76% - sech géint d'Gesetz ausgeschwat huet, wat och dunn net zustane komm ass.

Dat ass en interessant Beispill, well et beweist, dass esouguer wann de Referendum eng Valeur consultative huet, wat hei de Fall war, de Politiker sech schlecht kann enger Meenung vum Vollek entzéien. Wann e Referendum stattfënnt, och wann en nëmme konsultativ ass, an e geet an eng Richtung, déi eng aner ass wéi d'Regierung oder Regierung a Chamber wollten aschloen, dann ass et doudsécher schwéier, sech deene Konklusiounen ze entzéien.

Wie dem auch sei, mir hunn also musse méi wéi 80 Joer waarden op déi Diskussioun vun haut, bis dass et zu engem Kadergesetz komm ass, wat d'Modalitéite vum Referendum am Allgemenge regelt. Dat ass, wéi de Rapporteur et zu Recht gesot huet, absolut noutwendeg ginn no der Revisioun vun der Constitutioun vum Dezember 2003, wou mer jo den Artikel 114 ofgeännert hunn a wou mer virgesinn hunn, dass den zweete Vote vun der Chamber kann ersat ginn duerch e Referendum.

Et ass evident, dass wann dat géing geschéien, mer da missten an der Lag sinn, dee Referendum ze organiséieren, an dofir ass deen Text, dee mer haut diskutéieren, enorm wichteg.

De Rapporteur huet souwuel a sengem schrëftleche wéi a sengem mëndleche Rapport am Detail d'Problèmes d'application analyséiert, déi sech bei dësem Gesetz stellen, d'Modes de déclenchement vum Referendum, den Déroulement vum Referendum, den Impakt vum Referendum. Ech wëll also net elo an all déi technesch Detailer goen, déi zwar awer ganz wichteg sinn, mä ech wëll awer net hei dat do elo erëm eng Kéier repetéieren, well dat géing net zu ganz vill féieren.

Ons Fraktioun ass mam Rapport d'accord an all sengen Elementer, mat Ausnahm vum leschte Paragraph vum Commentaire des articles zum Artikel 2, an ech kommen duerno nach dorop zréck. Mir wäerten also dee Projet de loi, wéi en hei steet, wéi en hei proposéiert ass, stëmmen. A mat der Approbatioun vun dësem Gesetz maache mer e grousse Schrëtt an e gudde Schrëtt a Richtung oder am Kader vun deem Prozess, deen ons soll dozou féieren, de Projet vun enger Europäescher Verfassung iwwert de Wee vum Referendum ze approuvéieren. Ech hoffen ze approuvéieren!

De Projet zur europäescher Verfassung wäert dem Wieler virgeluecht ginn, an da muss de Wieler soe wat domat geschitt. Ech wëll am Numm vu menger Fraktioun soen, dass mir hoffen, dass dee Projet approuvéiert gëtt, an dass mir mengen, dass dee Projet muss approuvéiert ginn, am beschten Intérêt vum Lëtzebuerger Land. Deen Text gëtt also engem Referendum ënnerworf an et muss, fir dass dat ka geschéien, nach en neit Gesetz kommen, eng Loi spéciale, déi dee Referendum prezis regléiert.

Ech wëll net op déi Diskussioun anticipéieren, mä ech géing awer wëllen der Regierung déi eng oder déi aner Fro stellen, an déi eng oder aner Bemierkung wëll ech heibäi och maachen. Mir hunn en Accord an dësem Haus vun der Majoritéit vun de Parteien, déi hei vertruede sinn, dass dee Referendum soll den 10. Juli stattfannen, an dass de Corps électoral soll erweidert ginn, fir dass et dee ka sinn, dee bei den Europa- an de Gemengewahle participéiert. Mir hunn als Demokratesch Partei onsen Accord zu deene Konklusioune ginn a mir halen deen Accord oprecht.

Mä dat bréngt mech just zum Kommentar vum Artikel 2 vum Projet de loi esou wéi de Rapporteur e gemaach huet, an notamment säi leschte Paragraph. Ech liesen deen elo vir: «Si pour un référendum portant sur une matière relevant de l'Union européenne le législateur veut faire participer au référendum les électeurs appelés à participer aux élections européennes, il faut, dans le cadre de la loi spécifique sur le référendum particulier, étendre, le cas échéant, le cercle des électeurs en se référant aux conditions prévues à l'article 3 de la loi électorale.»

Schonn de 24. November an der Sitzung vun der Kommissioun hat ech drop higewisen, dass mer do wahrscheinlech e Problem kréichen an dass dat net méiglech wär, well de Corps électoral, laut dem Artikel 52 vun onser Constitutioun, besteet aus de Lëtzebuerger, déi d'Wahlrecht hunn. D'Extensioun bei den Europawahlen a bei de Gemengewahlen ass d'Konsequenz vun internationalen Traitéen, déi mir mat ofgeschloss hunn, «et les dispositions du traité priment la Constitution». Dofir war et méiglech, de Corps électoral fir déi zwou Konsultatiounen ze erweideren. Am Fall vun dem Referendum iwwert d'Europäesch Constitutioun ass awer keen esou en Traité do, sou dass déi Possibilitéit, déi mer bei den Europawahlen a bei de Gemengewahlen haten, hei net ginn ass.

Mir hunn elo just den Avis vum Conseil d'État ausgedeelt kritt, deen d'Regierung bei em gefrot hat, fir ze kucke wat d'Definitioun vum Corps électoral soll sinn, dee ka bei deem Referendum deelhuelen. Ech wëll der Regierung Merci soen, dass se ons esou schnell deen Avis, deen de Conseil d'État den 18. Januar ofginn huet, zur Verfügung gestallt huet.

Aus enger ganzer Rei vun Ursaache seet de Conseil d'État précisément, dass de Corps électoral bei deem Referendum nëmmen dee ka sinn, dee fir d'Élections législatives zougelooss ass. Wa mer also wëlle méi wäit goen an dat verwierklechen, wat mer ons virgeholl haten, dat heescht, dass déi Europäer, déi hei zu Lëtzebuerg résident sinn an déi op onse Wahllëschten ageschriwwe si bei den Europawahlen a bei de Gemengewahle kënnen un deem Referendum deelhuelen, musse mer virdrun d'Constitutioun änneren.

Or, mir wëssen alleguerte wat fir Délaien dann erfuerdert sinn. Dofir wollt ech drun erënneren, dass mir schonn de 24. November, also viru bal zwee Méint, gesot haten: Passt op, do ass e Problem! Mä weder d'Regierung nach d'Majoritéit hunn drop agelaut, an engem Moment wou et nach méiglech gewiescht wär, verschidde Schrëtt ze ënnerhuelen, fir sécherzestellen, dass mer kënnen dat erreechen, wat mer ons als Zil gesat hunn. Ech bedaueren also wierklech, dass mer net dee Moment gehandelt hunn an dass mer elo an eng Situatioun kommen, wou wierklech d'Zäit ganz kuerz gëtt a wou mer ons musse froen, wéi mer dann nach wëllen alles iwwert d'Distanz bréngen.

Dat bréngt mech zu deene Froen, déi ech wëll der Regierung stellen. Et sinn der nëmmen zwou. Éischtens: Wéini wëllt d'Regierung de Projet de loi spéciale iwwert de Referendum zur Europäescher Constitutioun déposéieren? Zweetens: Wéi gedenkt d'Regierung de Kalenner ze organiséieren, deen ons erméiglecht dat speziaalt Gesetz unzehuelen, an deene Konditiounen, déi mer ons virgeholl hunn, an anerersäits, wéi gedenkt d'Regierung d'Preparatioun vun dësem Referendum ze organiséieren?

Ech soen der Regierung elo scho Merci fir hir Äntwerten, an ech soen lech alleguerte Merci, Här President, léif Kolleegen, dass Der mer nogelauschtert hutt.

Plusieurs voix.- Très bien.

M. le Président.- Merci, Madame Flesch. Als nächste Riedner ass den honorabelen Här Alex Bodry agedroen. Här Bodry, Dir hutt d'Wuert.

M. Alex Bodry *(LSAP).*- Här President, Dir Dammen an Dir Hären, Demokratie heescht Bedeelegung an Engagement vun alle Bierger. Och an enger representativer Demokratie, wou de Bierger seng Vertrieder an d'Parlament wielt, ass eng direkt Bedeelegung um politesche Geschehen vu vitalem Interessi.

D'Sozialisten hunn als éischt politesch Partei e Referendum zur Europäescher Verfassung virgeschloen. Am Parlament hu mer als LSAP aktiv dozou bäigedroen, e Referendum mat verbindlechem Charakter bei Verfassungsännerungen anzeféieren. Als Sozialiste wëlle mer des Weideren d'Instrument vum Referendum geziilt fir déif gräifend innen- an aussepolitesch Themekreesser asetzen.

Dat ass en Auszuch aus eisem Wahlprogramm vun 2004, an zu deem Wahlprogramm sti mer ouni Ofstrécher ze maachen. Aus deem Wahlprogramm an aus där prinzipieller Positioun vun eiser Partei ergëtt sech fir d'LSAP e kloert Jo zur representativer Demokratie, zum Parlamentarismus mat Elementer vun direkter Demokratie, e Jo och zum Referendum wéi och zur Volleksinitiativ ënnert duerch Gesetz geregelte Bedingungen.

Dat bedeit awer och d'Oflehnung vun zwou extreme Positiounen, déi ee ganz oft am Bezuch op de Referendum, nach méi staark am Bezuch op déi sou genannte Volleksinitiativ an der politescher Zeen erëmfënnt. Fir eis Partei gëllt e kloert Neen zu enger reng elitärer Konzeptioun vun enger parlamentarescher Demokratie am renge Sënn, déi dovunner ausgeet, dass komplex politesch Froen ni däerfe vum Vollek eleng tranchéiert ginn, mä nëmme kënnen duerch seng Vertrieder a sengem Numm tranchéiert ginn.

Awer och esou e kloert Nee soe mir zu enger populistescher Grondhaltung géintiwwer deem Instrument vum Referendum, déi d'Representativitéit prinzipiell contestéiert, déi ausgeriicht ass géint de Parteiestat a géint d'parlamentaresch Demokratie, déi dovunner ausgeet, dass nëmmen den direkte Vollekswëlle ka wouer a richteg sinn. Mir lehnen déi zwou extrem Positiounen als Partei of, déi elitär wéi och déi populistesch.

(M. Laurent Mosar prend la Présidence)

Ech wëll och hei, wéi anerer, dem Rapporteur Merci soen, deen e ganz prezisen an däitleche mëndleche Rapport hei gemaach huet, wéi och fir säi schrëftleche Rapport, esou dass et méi einfach ass eigentlech an déi Diskussioun direkt eranzekommen.

Dëse Gesetzesprojet huet eigentlech als Haaptzweck zwou Verfassungsbestëmmungen, déi schonn do sinn, - mir féieren also hei näischt Neits an - iwwer en normaalt Gesetz ze preziséieren a mat Liewen ze fëllen. Mir sinn also a Presenz vun enger sou genannter Loi organique, wou et der net schrecklech vill hei gëtt. Dat sinn also Gesetzer, déi eigentlech duerch de Verfassungstext virgesi sinn. Op där enger Säit den Artikel 51 (7), agefouert 1919, an op där anerer Säit vill méi rezent virun engem gudde Joer deen neien Artikel 114 vun eiser Verfassung, deen eng nei Prozedur festleet, fir eng Ofännerung vun eisem Grondgesetz kënnen duerchzeféieren, a wou no engem italienesche Modell eigentlech hei probéiert ginn ass, d'Iddi vum Referendum mat an déi ganz Prozedur anzebauen.

Duerch dëse Gesetzesprojet gëtt also d'Uwendung vum Instrument vum Referendum méi einfach gemaach, ganz einfach doduerjer, well Regelen, well Konditioune fixéiert ginn, well eigentlech den normativen a prozedurale Kader vum nationale Referendum gesat gëtt.

Dat huet zwee Grondavantagen. Op där éischter Säit bréngt et méi eng grouss Rechtssécherheet mat sech, méi eng liicht Uwendbarkeet vun de Bestëmmunge vun der Verfassung, wat de Referendum ugeet, an zweetens beweist et de politesche Wëllen, deen an der Chamber virherrscht, fir d'Volleksbefroung méi systematesch bei wichtege Froe vun nationalem Intérêt hei anzesetzen.

Fundamental Neies bréngt dat heite Gesetz net, esou wéi et hei zur Ofstëmmung virläit. Eppes Neits wär et wierklech gewiescht, wann deen éischten Deel vun deem Text iwwert d'Volleksinitiativ, dee vun der viregter Regierung deponéiert ginn ass, d'Hürde vum Avis vum Statsrot hätt kënnen huelen an och haut zur Ofstëmmung komm wär.

Déi wierklech Neierung Volleksinitiativ bleift virleefeg op der Streck, woubäi a menger Interventioun d'Betounung op virleefeg läit. Och an Zukunft also ass et leider nach net de Bierger selwer méiglech a bestëmmte wichtege Froe vun nationalem Intérêt eng Referendumsprozedur ze déclenchéieren - dat ass nëmme méiglech am Kader vun enger Verfassungsännerung.

D'Volleksinitiativ bleift virleefeg also Zukunftsmusek, a fir d'éischt muss eise Verfassungstext geännert ginn, ier een eng Etapp méi wäit ka goen. Ech bezéie mech do ausdrécklech op de Regierungsaccord vum Summer vum leschte Joer, wou déi zwou Regierungsparteie sech engagéiert hunn, déi zwou Iddiën - déi vum Referendum an déi vun der Volleksinitiativ - weiderzedreiwen, an et ass fir eis Partei eng Selbstverständlechkeet, dass nodeem mer deen heiten Text gestëmmt hunn, an deem de Referendum preziséiert gëtt, och en zweeten Text muss kommen, dass mer eng zweet Initiativ hei als Chamber virun Enn vun dëser Legislaturperiod zu Enn musse bréngen, an dat wär d'Aféierung och vun der Volleksinitiativ hei zu Lëtzebuerg, ënner natierlech ganz kloren a prezise gesetzleche Bestëmmungen a Konditiounen. Mir däerfen hei net op hallwem Wee stoe bleiwen; mir sollten hei eng ganz Reform maachen, an net nëmmen eng hallef Reform.

Ech hoffen also, dass déi méi konservativ Geeschter an der Chamber - an déi kënnen an alle Parteie sëtzen,…

Une voix.- Ah!

(Hilarité)

M. Alex Bodry *(LSAP).*- …dat wëll ech preziséieren - u sech net hei Opdriff kréien an eigentlech wëlle verhënneren, dass et zu där Aféierung vun der Volleksinitiativ kënnt.

Et gëtt Stëmme vu ganz eminente Juristen - et brauch een nëmme Schrëfte vun engem Alex Bonn nozeliesen -, déi scho viru Jore gewarnt hunn, fir esou ee Schrëtt ze maachen, déi fäerten dat géif zu enger Destabiliséierung vum politesche System féieren, an zu enger politescher Waff ginn, déi andauernd géif fir Onrou am normalen Oflaf vun de politesche Geschäfter hei am Land féieren.

Ech mengen, déi Angscht braucht een net ze hunn, wann d'gesetzlech Rumm stëmmt, wann ee genau seet ënner wat fir enge Konditiounen, mat wat fir enge Prozeduren esou eng Dosis vun direkter Demokratie kann zousätzlech an eise System agefouert ginn, dee weiderhin d'Natur selbstverständlech vun enger representativer Demokratie behält. Kee wëllt dat a Fro stellen, zumindest net a menger Partei.

Ech war wéi aner Leit och relativ erstaunt, wéi ech d'Avisë vun de Chambres professionnelles gelies hunn, a besonnesch vu Patronats-

organisatiounen. D'Chambre des Métiers, mä awer och eng Chambre des Fonctionnaires et Employés publics si ganz geharnescht mat der Iddi vum Referendum a vun der Volleksinitiativ ëmgespronge, an hunn eigentlech e Veto ageluecht zu deem Projet, deen déi viregt Regierung an d'legislativ Prozedur geschéckt huet.

Et waren och kritesch Téin deelweis bei de Salariatschamberen, mä déi hunn awer net dozou gefouert, dass se esou wäit gaange wären, fir eng allgemeng Oflehnung vun deem Ganze mat sech ze bréngen. Si hunn op eng Rei Geforen a Risiken higewisen. Et ass jo eigentlech och net grondleeënd falsch, dass ee sech och Gedanke mécht, wéi Mëssbräich vun esou engem Instrument eventuell kënnten ausgesinn. Dat ass selbstverständlech och eng Zort vun Iwwerleeung, déi mir gehale sinn och hei als Parlament ze féieren.

Mir sinn der Meenung, dass also mat där éischter Etapp hei och ka relativ schnell eng zweet Etapp kommen. Den einfachste Wee wär deen, fir de Verfassungstext op deem engen oder anere Punkt liicht ze modifizéieren, an da wär eigentlech de Wee fräi, fir ënner bestëmmte Konditiounen also och d'Volleksinitiativ an Netverfassungsfroe méiglech ze maachen. Dat wär op jidde Fall dee Wonsch an dee politesche Wëllen, dee mir och als sozialistesch Fraktioun wëllten an dës Debatt mat erabréngen.

Ech wollt da ganz kuerz, no deene méi prinzipielle Bemierkungen awer am Telegrammstil, wierklech, op aacht Froen zréckkommen. Aacht Stéck, déi eigentlech wesentlech sinn, déi am Fong opstoungen an déi am Fong an der Vergaangenheet 1919 an 1937 bei deene viregte Referenden deelweis geléist gi sinn an deene Spezialgesetzer, déi sengerzäit gestëmmt si ginn, mä déi hei zu engem groussen Deel net all eng Äntwert kréien iwwert deen neie Gesetzestext, deen hei d'Chamber sech ustellt ze stëmmen.

Fir d'éischt ass ëmmer eng wichteg Fro, wien ee Referendum ausléise kann. Ganz kloer sinn et am Kader vum Artikel 51 (7) déi Institutiounen, déi den Droit d'initiative législative hunn, dat heescht also de Grand-Duc, d'Regierung - dat muss ee liesen - an d'Chamber als Parlament. Dat heescht, et ass eigentlech déi politesch Majoritéit, well d'Regierung ass eng Emanatioun vun der politescher Majoritéit an der Chamber.

Am Kader vum Artikel 114 ass déi viregt Chamber 2003 hei méi wäit gaangen, wéi mer déi Reform ofgestëmmt hunn. Elo hunn eng Minoritéit vun Deputéierte - méi wéi ee Véirel, also mindestens 16 Deputéierten - respektiv 25.000 Wieler d'Méiglechkeet esou e Referendum ze beantragen. D'Roll vun der Exekutiv an deem heite Fall - dat ass de Premierminister - beschränkt sech drop fir e Contrôle de légalité ze maachen, ob also d'Konditioune gi sinn, fir dass esou eng Referendumsprozedur kann ugestiwwelt ginn. D'Décisioun vum Premier ass eng Décisioun, déi selbstverständlech der Kontroll ënnerläit vun eiser Verwaltungsgeriichtsbarkeet hei zu Lëtzebuerg. Et ass keng politesch Décisioun also.

Zweet Fro: Zu wat fir enge Froe kann et e Referendum ginn? Dat ass och eng Fro, déi an all Land diskutéiert gëtt, an déi heiansdo och esouguer an de Verfassungstexter eng Äntwert kritt huet, wou déi Domäne preziséiert gi sinn, zu deenen iwwerhaapt däerf e Referendum organiséiert ginn, respektiv et gëtt och Verfassungen, déi virschreiwen, datt an eenzelnen Domäne muss eng Fro iwwer Referendum vum Vollek tranchéiert ginn.

Hei ass och déi Fro ganz kloer beäntwert. Am Artikel 114 gëtt eigentlech d'Fro bestëmmt duerch de Vote, deen d'Chamber mécht, den éischte Vote iwwert d'Verfassungsännerung, dat ass dann automatesch de Sujet iwwert dee muss mat Jo oder mat Nee geäntwert ginn am Kader vum Referendum. Am Artikel 51 (7) do si keng speziell Dispositiounen hei am Text virgesinn, mä et ergëtt sech eigentlech doduerjer, dass muss eng Loi spéciale geschéien, wou deen eenzelne Referendum och nach eng Kéier legaliséiert gëtt, dass eigentlech déi Fro selwer am Text vun deem Spezialgesetz gestallt gëtt. Dat wäert net anescht sinn, wa mer an e puer Méint hei iwwert de Referendum iwwert den Traité constitutionnel vun der Europäescher Unioun wäerten diskutéieren.

Eng aner wichteg Fro ass och déi: Wie leet d'Froestellung elo fest, well deemno wéi d'Fro formuléiert ass, kann ee ganz staark d'Äntwert zu deenen dote Froen beaflossen. Et ass also ëmmer an all Land eng wichteg Fro, wie leet dann eigentlech d'Froestellung selwer fest? Och do ergëtt sech dat aus deene jeeweilege Prozeduren. Nom Artikel 114, wat d'Verfassungsännerung ubelaangt, ass et ganz kloer, dass dat d'Chamber bestëmmt duerch den éischte Vote an nom Artikel 51 (7). Beim allgemenge Referendum ass et esou, dass iwwert de Gesetzestext vum Spezialgesetz d'Froestellung festgeluecht gëtt.

Véiert Fro, an dat ass jo eng Fro, déi haut schonn undiskutéiert ginn ass: Wie ka beim engem Referendum matmaachen? Dat ass eng Fro, déi an all Land seng Wichtegkeet huet, déi mer och verschiddentlech hei zu Lëtzebuerg beäntwert hunn. Ech wëll erënneren - et huet kee bis elo dat nach ugeschnidden -, datt mer eigentlech och de lokalen, de kommunale Referendum kennen, deen eng gesetzlech Grondlag huet am Gemengegesetz.

Do ginn zwou Saache virgeschloen. An et hätt ee sech kënnen d'Fro stellen, ob ee sech net hätt kënnen un där Zweedeelung inspiréieren, da wäre mer vläicht enger Rei vun Diskussiounen aus de Féiss gaang, well op lokalem Plang mécht d'Gemengegesetz eng Differenz tëschent der Consultatioun, wou u sech de Gemengerot festleet wien da matmécht. Dat ka beschränkt sinn op d'Lëtzebuerger, déi d'Wahlrecht hu fir d'Kommunalwahlen. Dat kann awer och méi opgemaach ginn op Netlëtzebuerger. Theoretesch kënnt een et esouguer opmaachen altersméisseg no ënnen. Alles dat ass eigentlech méiglech, well d'Gesetz leet bei der Consultatioun net prezis fest, wien do däerf gefrot gi vun der Gemeng.

Anescht ass natierlech de Referendum op lokalem Plang. Do ass e limitéiert op déi Leit, déi dann och d'Wahlrecht hunn.

Op nationalem Plang, wéi gesot, kenne mer déi Differenzéierung net. Mir kennen nëmmen eng Form, dat ass de Referendum, deen dann u sech och nëmmen enke Regelen ënnerluecht ass. Wie ka beim Referendum matmaachen?

Eis Partei huet, wat de spezifesche Referendum ronderëm d'Europäesch Verfassung ugeet, ni en Hehl aus hirer Meenung gemaach. Mir waren a si prinzipiell dofir, dass déi Leit, déi d'Wahlrecht hu bei den Europawahlen, déi also ënnert déi Definitioun falen, och misste kënne bei där Ofstëmmung iwwert den Traité constitutionnel vun der Europäescher Unioun mat ofstëmmen.

Et sinn eng ganz Rëtsch vun Argumenter virbruecht ginn, haaptsächlech vum Statsrot, déi een net kann einfach vun der Hand weisen, déi diskutabel sinn an eenzelnen Aspekter, mä wou mer elo awer an enger Situatioun sinn, a wann een och léiert aus der Vergaangenheet, wat d'Haltung vum Conseil d'État ass, wann een an eng Diskussioun erakënnt. Hei ass de Conseil d'État esou formell gewiescht a senger Positioun, esou dass ech mengen, dass e weideren Austausch vun Argumenter riskéiert eis net méi wäit ze brénge wéi elo.

Ech mengen, et sollt ee mussen Akt dovunner huelen, wat d'Haltung vum Statsrot ass an där dote Fro an dass hei effektiv seriö Verfassungsbedenke virleien. Deene muss een an dem heite Fall Rechnung droen an ech gesi leider och net esou richteg wéi een duerch eng Ännerung vun engem Gesetzestext dat dote kënnt an esou enger kuerzer Zäit ausbigelen. Dat muss een haut einfach zur Kenntnis huelen.

Mir sinn awer der Meenung, dass ee fir d'Zukunft déi dote Fro net däerf einfach ad acta leeën, dass een net erëm soll waarde bis sech konkret en nächste Punkt stellt an dann erëm déiselwecht Hektik lassbrécht, mä dass mer u sech sollten elo vun där Zäit profitéieren, fir a Rou ze kucke wat fir eng gesetzlech, respektiv verfassungsméisseg Dispositiounen ee muss huelen, fir méi Flexibilitéit eranzebréngen, fir dass mer wierklech kënnen als Chamber vu Fall zu Fall décidéiere wéi mer de Corps électoral fir de Referendum definéieren. Dat wier eigentlech déi bescht Method, mengen ech, wéi een an esou engem Fall sollt an Zukunft virgoen.

Fënneft Fro, déi wichteg ass: Ass d'Bedeelegung um Referendum obligatoresch? Jo. De Lëtzebuerger Législateur seet Jo zu deem dote Punkt, well dee Lien gemaach gëtt mam Wahlrecht. Dofir muss ee sech trotzdeem d'Fro stellen, ob et gutt ass dat an där absoluter Form bäizebehalen, well domadder ergi sech eng Rei vu Konsequenzen, wou mer net ëmmer ganz logesch sinn an eise Schlussfolgerungen - ech kommen herno nach eng Kéier drop zréck. De Vote ass also obligatoresch.

D'Bréifwahl gëtt zougelooss wéi bei anere Wahlen. Dat ass also och esou an et si Sanktioune virgesi fir een, dee senger Wahlflicht beim Referendum net nokënnt.

Sechst Fro: Wéini ass eng Fro duerch Referendum guttgeheescht, respektiv ofgelehnt? Och do ass et wichteg, dass ee prezis ass, net dass et zu onméiglechen Diskussioune kënnt, wann een e knappen Ausgank vum Referendum kritt. D'Äntwert ass ganz kloer hei am Text verankert. Wa méi Jowéi Nee-Stëmmen do sinn, dann ass d'Referendumsfro positiv beäntwert. Wann et ëmgekéiert ass, dann ass se negativ beäntwert. Déi ongülteg a wäiss Stëmmziedele ginn net a Considératioun gezunn. Déi fale praktesch ënnert den Dësch fir d'Majoritéit festzeleeë bei esou engem Votum.

Siwent an zweetlescht Fro: Wat fir eng Effeten huet d'Resultat vum Referendum? Och dat ass eng Fro wou sech d'Doktrin an alle Länner an d'Parlamenter an d'Regierungen an alle Länner sech schonn de Kapp zerbrach hunn a wou d'Äntwerten och ënnerschiddlech si vu Land zu Land. Dat hänkt jo e bëssen of wat fir eng Traditioun a wat fir eng Verfassungstexter an deenen eenzelne Länner bestinn.

Mir hunn e groussen Novum gemaach an där doter Fro d'virlescht Joer. Dat muss ee soen. 2003, wéi mer iwwert den neien Artikel 114 hei ofgestëmmt hunn an der Chamber, do hu mer de Référendum décisionnel agefouert mat deem Astuce, dass den zweete Vote vun der Chamber ersat gëtt duerch de Referendum. Dat hu mer gemaach mam Accord vum Conseil d'État. Dat ass eigentlech e Schrëtt, dee wäitgehend ass a wou an der Kommissioun - déi Leit, déi deemools Member waren, déi wëssen dat - eenzel Parteie sech schwéier gedoen hu mat op deen dote Wee ze goen. Mä dee Wee ass gemaach ginn an dat ergëtt och, mengen ech, sécherlech e Sënn an deem spezielle Fall, fir et esou ze maachen. Do ass also déi Fro kloer tranchéiert.

Si ass net kloer tranchéiert duerch den Text wat de Referendum am Kader vum Artikel 51 (7) vun eiser Verfassung ugeet, also deen allgemenge Referendum an och dee wou elo den europäeschen Traité constitutionnel géif als Base constitutionnelle organiséiert ginn.

Bis elo war et esou zu Lëtzebuerg, dass eigentlech all Referendum e reng konsultative Charakter hat. Dat stoung esouguer am Gesetzestext, deen de Referendum iwwert d'Maulkuerfgesetz organiséiert huet, expressément dran, wa meng Erënnerunge richteg sinn.

D'Doktrin zu Lëtzebuerg ass jo net ganz breet gestreet an deenen dote Froen. Mä d'Referenzwierk fir all gudde Fonctionnaire an all Examen, dee muss beim Stat oder bei der Gemeng gemaach ginn, ass jo de Majerus. De Majerus léisst eigentlech déi dote Fro och opstoen. Hie seet, et wär net tranchéiert, hie mengt et kënnt ee penchéieren zu engem Caractère consultatif vum Referendum, well d'Praxis vun deene virechte Referenden dat esou géif erginn, wat awer juristesch gesinn net onbedéngt eng befriddegend Äntwert ass.

Och do huet de Conseil d'État an dem spezifesche Fall vum Traité constitutionnel jo eng ferme Positioun geholl an déi léisst sech scho juristesch novollzéien an eventuell op aner Hypotheesen iwwerdroen. E seet ganz kloer, dass wann iwwert d'Verfassung eng Institutioun wéi d'Chamber d'Kompetenz huet an exklusiv Kompetenzen huet fir eng Fro ze tranchéieren, da kann nëmmen d'Chamber déi dote Fro tranchéieren an eigentlech net ersat ginn duerch eng direkt Volleksbefroung, déi an hirer Plaz géif déi dote Fro praktesch tranchéieren.

Dat ass eng juristesch Logik, där ee sech net ka verspären. Mä och do stellt sech d'Fro fir d'Zukunft, ob et net denkbar ass, dass et niewent Verfassungsännerungen aner Hypotheese gëtt, wou ee sech kënnt virstellen, dass de Referendum en décisionnellë Charakter hätt, och wann de Regelfall sécherlech éischter sollt sinn, dass en e konsultative Charakter huet, juristesch gesinn.

Mä et ass fir mech evident, do soll keen Zweifel dru sinn, ech ka mer net virstellen, dass ee Parlament géif e puer Wochen nodeem d'Wieler hei zu Lëtzebuerg am Kader vun enger Wahlflicht sech majoritär op eng Positioun festgeluecht hätten an enger wichteger nationaler Fro, dëst Parlament oder en anert Parlament géif just de Contraire décidéieren. Ech ka mer dat einfach politesch net virstellen.

Duerfir géif ech juristesch soen, ass et riskant an alle Froe wëllen engem Referendum e bannende Charakter ze ginn. Dat kann een an Ausnahmefäll virgesinn, a prezise Situatiounen, mä politesch ass ee selbstverständlech gebonnen un dat, wat d'Vollek direkt décidéiert.

Et ass eben och e Widdersproch, dee mer an eisem System elo dran hunn, well mer op där enger Säit soen, jiddferee muss wiele goen - du gëss sanktionéiert, wann s de dech net um Referendum bedeelegst -, mä wat do erauskënnt, dat ass vu reng konsultativem Charakter. Dat ass eigentlech e bëssen e Widdersproch an eisem System mat der Wahlflicht, dee mer hei zu Lëtzebuerg hunn an dee ganz wéineg Länner an Europa kennen. Duerfir ass et e bëssen eng speziell Situatioun.

Dann eng aner a lescht Fro - ech kommen elo zum Schluss -, déi net tranchéiert ass: Wéi soll déi Wahlcampagne oflafen, déi jo praktesch ganz wichteg ass? No wat fir enge Regelen? Wéi gëtt déi Wahlcampagne finanzéiert? Mat öffentleche Gelder oder net öffentleche Gelder? Wat ass d'Roll vun der Regierung an deem Ganzen? All déi Froe bleiwen op a mussen, mengen ech, au cas par cas geregelt ginn, jee no deem Enjeu - praktesch -, deen iwwer e Referendum ze kucken ass.

Mä et schéngt mer selbstverständlech ze sinn, dass awer eng Suerg muss sinn, datt eng gewëssen Neutralitéit, eng gewësse Gläichheet an Ausgeglachenheet am Austausch vun de Pro- a Contra-Argumenter an enger offizieller Campagne selbstverständlech virherrschen. Dat anert wier sécherlech net gutt.

Zur Konklusioun einfach: Ech mengen, et däerf ee sech net erschrecken. Bal all parlamentaresch Demokratien an Europa hunn an der Tëschenzäit an der Praxis oder an hire Gesetzestexter Elementer vun direkter oder hallef direkter Demokratie.

Ech gesi perséinlech kee Widdersproch an deenen zwou Saachen, well se eigentlech alleguerten op zwou Grondiddien opgebaut sinn. Déi éischt Iddi, dat ass déi, dass u sech de Referendum weiderhi fousst op der Iddi vun der politescher Demokratie - d'Gemeinsamkeet mam Parlamentarismus.

An zweetens, dass en och fousst op der Iddi vun dem Majoritéitsprinzip, wat d'Grondiddi och ass vum Fonctionnement vun enger parlamentarescher Demokratie. Duerfir gesinn ech dat net esou dramatesch wéi munch Theoretiker, déi do e Widdersproch gesinn tëschent deenen zwee Elementer, op där enger Säit dem Parlament, also gewielte Vertrieder, an dann enger gewësser Proportioun vun direkter Demokratie. Alles ass eng Fro vun Doséierung.

Mir musse virsiichteg sinn, wat fir eng Dos mer vun deem engen a vun deem aneren an eise politesche System mat eranhuelen. Do war eng grouss Virsiicht üblech hei zu Lëtzebuerg. Vläicht muss et net erëm eng Kéier méi wéi 65 Joer daueren, bis den nächste Referendum stattfënnt.

Ech mengen, dat hei ass u sech eng gutt Saach. Mir kommen institutionell ee Stéckche weider, mä mir waarden eigentlech op déi zweet Etapp, déi nach an dëser Period soll kommen: d'Volleksinitiativ, déi eigentlech déi ganz Reform eréischt richteg ofschléisst.

Dat gesot, wäert meng Fraktioun selbstverständlech deen heiten Text stëmmen. Merci.

M. le Président.- Als nächste Riedner ass den Här Felix Braz ageschriwwen. Här Braz, Dir hutt d'Wuert.

M. Felix Braz *(DÉI GRÉNG)*.- Merci, Här President. De Referendum, dee bis elo zu Lëtzebuerg net oft gebraucht ginn ass - mir hunn dräi Referenden, déi op zwee Datume verdeelt stattfonnt hunn -, mécht awer och zu Lëtzebuerg säi Wee. Schonn e bësse méi laang um kommunalen Niveau. Do hu mer Erfahrungen déi lescht Jore gesammelt. An elo gëtt och um nationalen Niveau, respektiv bei Froe vun europäeschem Intérêt, d'Diskussioun vum Referendum gefouert.

Mir ënnerstëtzen dat, well dat eng gutt Saach ass. Et ass e wichtegt Instrument fir eis representativ Demokratie mat enger Dosis partizipativer Demokratie kënnen ze verbesseren. D'Regierung invoquéiert am Exposé des motifs vun hirem Projet de loi en Demokratiedefizit. Si explizéiert deen awer net weider an hirem Text. Et ass e Schlagwuert, kann ee soen, wat do gebraucht gëtt, an d'Äntwert op den Demokratiedefizit ass an den Ae vun der Regierung de Referendum.

Mir mengen awer net, dass de Referendum d'Léisung fir all Problemer duerstellt. Dat behaapt och keen! Et soll een dat eigentlech selwer direkt aschränken, da braucht Dir et herno net ze soen, Här Minister.

De Referendum ka keng Äntwert op all d'Froe sinn, well och e Referendum, dee regelméisseg an heefeg géing gebraucht ginn, och an enger Mandatsperiod iwwer zwou, dräi Utilisationen - dat wieren der scho vill - net géing erauskommen. Et stinn awer vill méi Décisiounen a fënnef Joer u wéi nëmmen esou vill. Esou dass ee sech d'Fro vun der Partizipatioun vun de Bierger op méi Niveauë muss stellen, an dann ass déi partizipativ Gesellschaft och méi wéi nëmmen d'Partizipatioun iwwert den Ëmwee vun engem Referendum anhand vun enger kloer gestalltener politescher Fro.

Aner Mesurë wieren och noutwendeg, wann ee wëllt op de Wee vun der partizipativer Gesellschaft goen, besonnesch och am Beräich vum Verständnis a vun der Lisibilitéit vun de politeschen Décisiounen, déi geholl ginn, a vu dass mer haut och de Referendum am Kader vum europäesche konstitutionellen Traité diskutéieren, ass et vläicht och wichteg grad bei deem dote Punkt dat och ze ënnersträichen.

Ee vun den Demokratiedefizitter, déi mer haut hunn, net nëmmen zu Lëtzebuerg, läit mat Sécherheet och doranner, dass d'Leit Schwieregkeeten hunn ze verstoen an ze gesinn, wou d'Décisioune vu wiem geholl ginn. Dat berühmtent „Et kënnt vu Bréissel." ass eng Äntwert, déi fir d'Leit komplett onbefriddegend ass. Et muss ee soen, dass Bréissel hei zu Lëtzebuerg ufänkt. Do si Leit, déi vun hei aus op Bréissel ginn, déi dohanne Positioune vertrieden, déi herno net musse justifiéieren, wat hir Position au départ war, an déi herno just erkläre kommen, datt si mat aneren, an déi aner waren zu méi, eng bestëmmte Positioun awer zréckbehalen hunn.

An dee Manktem un Transparenz, fir dat Wuert ze gebrauchen, oder u Lisibilitéit vun den Décisiounen um europäeschen Niveau ass sécher ee Punkt, deen d'Vertraue vun de Wielerinnen a Wieler an d'Politik an an d'Demokratie ébranléiert. Dat ass eng Fro, déi och mam konstitutionellen Traité vläicht e Stéck besser gëtt.

(M. Lucien Weiler reprend la Présidence)

Mä och deen Traité beäntwert déi Froen net alleguerten. Do läit nach e groussen Deel vun der Hausaufgab hei zu Lëtzebuerg an dësem Parlament a bei eiser Regierung fir do e Stéck Transparenz eranzekréien.

En zweete groussen Defizit, dee mir an eiser Demokratie als Gréng identifizéieren, ass dee vun der Zuel vun de Leit, déi un de Wahlen deelhuelen. Mir hu wuel d'Wahlflicht, an dat ass eng Saach, déi vill Leit kritiséieren, déi een awer net muss onbedéngt nëmme kritiséieren. Mä mir hunn zu Lëtzebuerg eng Situatioun, dass mer an der aktiver Bevölkerung méi wéi 50% vun de Leit hunn, déi net u politesche Froe vun nationalem Intérêt deelhuelen. An domat menge mer net nëmme Froe vum nationale Wahlrecht, mä och Froen zum Beispill vun der Partizipatioun un nationale Referenden. Mir mengen och domadder esou Froen. An dat ass e reellen demokrateschen Defizit.

Et ass och dofir vläicht net esou erstaunlech wann ee kuckt, mat wat d'Chamber sech ganz vill beschäftegt zënter e puer Joer: Froe wéi d'Renten, Froe wéi Fleegeheimer, Froe wéi Altersheimer, déi alleguerte wichteg sinn a wierklech op e reelle Besoin hin hei diskutéiert ginn. Mä vill vun deene Froen hunn am politeschen Alldag vu Lëtzebuerg méi Bedeitung wéi se an anere Länner hunn, wou déi aktiv Bevölkerung bei nationale politesche Froe méi duerchdréckt wa se wiele geet. Mir hunn hei zu Lëtzebuerg d'Situatioun, dass e groussen Deel vun der aktiver Bevölkerung sech politesch net kann äusseren iwwer seng Suergen, déi vläicht 15, 20 oder 25 Joer am Viraus gekuckt wëlle ginn.

Um Gemengenniveau fänkt dat u besser ze goen, well mer do d'Partizipatioun zum Beispill hunn un de Wahle vun den EU-Auslänner, respektiv och vun den net EU-Auslänner, vun de Pays tiers. Um europäeschen Niveau ass dee Prozess och amgaangen. Deen ass sécher nach net ofgeschloss, mä do mécht dat säi Wee. Um nationalen Niveau, wéi gesot, och d'Stéchwuert Referendum, si sécher nach gesellschaftspolitesch Diskussiounen an dësem Land ze féieren.

Déi duebel Nationalitéit wäert op deem dote Wee sécher e wichtegt Gesetz duerstellen. Duerfir wiere mer och frou, wann d'Regierung dat Gesetz géing relativ séier kënnen op de Métier huelen an an der Chamber déposéieren.

En anert Instrument - eng aner Fro: Wann ee vun Demokratiedefizit schwätzt, ass zum Beispill och eng Fuerderung, déi schonn am Parlament och vun anere Fraktiounen erhuewe ginn ass, d'Senke vum Wahlalter. Haut ass d'Fro duerchaus berechtegt, ob een net scho misst mat 16 Joer kënnen zumindest en aktiivt Wahlrecht ausüben. Et gouf scho Proposition-de-loien an deem dote Sënn. Dat war scho méi wéi eng Kéier hei an der Diskussioun. Och dat ass eng Fro, déi ee muss stelle wann ee wëllt iwwer Demokratiedefizit diskutéieren.

En anere Punkt ass - dat ass vläicht méi iwwerraschend, mä mir mengen awer och, dass dat dozougehéiert - d'Fro vun der Bekämpfung vun der Korruptioun. Och dat ass eng Fro vu Vertraue vun de Leit an d'Institutiounen, och dat ass eng demokratesch Fro, wéi vill Vertrauen een an d'Demokratie huet, an d'Kontrollmechanisme vun der Demokratie an an d'Ofwierkräfte vun der Demokratie.

Hei an dëser Chamber sinn och an der Vergaangenheet schonn e puer Gesetzer gestëmmt ginn iwwert d'Korruptioun am Beräich vun der Fonction publique, souwuel communale wéi étatique. Et sinn och elo nach Gesetzer an der Pipeline, déi sech beschäftege mat der Fro vun der Korruptioun éischter am Privatsecteur, mä och dat ass e wesentlecht Element wann ee wëllt vun Demokratiedefizit oder vum Behiewe vun Demokratiedefiziter schwätzen.

E leschte Punkt ass d'Schoulpolitik, d'Wëssensgesellschaft, d'Informatioun vun de Leit, den Zougang zu der Informatioun, Stéchwuert Fracture digitale. Och dat si Froen, déi wichteg si wa mer d'Resultater vu PISA 2 zum Beispill kucken, déi ausweisen, dass hei zu Lëtzebuerg e ganz staarken Determinismus besteet tëschent der sozialer Situatioun vun den Elteren an där schoulescher vun de Kanner. Da werft dat och Froen op am Beräich vun der Demokratie, am Beräich vun der gesellschaftlecher Kohäsioun a vun der Stäerkt vun der Demokratie hei zu Lëtzebuerg.

Dat gesot, wëlle mer ënnersträichen, dass de Referendum keng Äntwert ka ginn op alles. Mir wëllen dat och net, well mer der Meenung sinn, dass de Referendum déi gewielte Vertrieder net soll aus hirer Verantwortung entloossen. Dat kann net den Zweck vum Referendum sinn, dat mussen aner Zwecker sinn, déi domadder befollegt ginn. Wann dat soll domat erreecht ginn, da muss ee wierklech oppassen, op wéi enger Pente dass ee sech befënnt. Mir Gréng sinn op jiddfer Fall der Meenung, dass dat net den Zweck ass vun de Referenden.

Spéitstens mat der Initiative populaire, wou jo och de Mëtteg kuerz eng Proposition de loi vum Här Mehlen schonn évoquéiert ginn ass, wou mer jo och eng Kéier mussen drop zréckkommen, wéi den Här Meyers dat scho gesot huet, muss awer och nach eng Kéier d'Fro diskutéiert gi vum Caractère décisif oder net décisif vum Referendum. Beim Artikel 114 ass et kloer, beim Artikel 51 (7) ass et am Moment och kloer. De Statsrot seet e wär juristesch ganz kloer am Prinzip nëmme konsultativ.

Et gouf och elo rezent e Gesetzesvirschlag vum ADR, dee wëllt de Referendum opgrond vum Artikel 51 (7) an all de Fäll décisif maachen. Mir hale béides fir falsch. Mir halen et gradsou fir falsch ze soen, dass e Referendum ëmmer nëmme soll konsultativ sinn, mir halen et och fir falsch, dass e Referendum an all de Fäll soll décisif sinn.

Méi richteg ass et sech an enger seriöer Diskussioun mat de Matièren ze beschäftegen, an deene soll e Referendum gemaach ginn. Ech rejoignéieren do munches vun deem wat den Här Bodry gesot huet, dass een do soll eng méi nuancéiert Diskussioun driwwer féieren, a wéi enge Matièren an ënner wéi enge Konditioune wéi eng Zorte vu Referende kënne konsultativ sinn oder och opgrond vum Artikel 51 (7) ënner Ëmstänn kënnen décisif sinn. Mä wéi gesot, déi Diskussioun wäerte mer spéitstens am Kader vun engem Gesetzesvirschlag vun der Regierung iwwert d'Initiative populaire féieren.

Et war jo méi geplangt; de Rapporteur huet schonn erkläert, aus wéi enge Grënn dass mer eis haut mat dësem Kadergesetz mussen zefridde ginn. Ech wëll déi Argumenter dofir net widderhuelen, si sti jo och ausféierlech am Rapport beschriwwen. Et ass e Kadergesetz wat awer dofir trotzdeem net onnëtz ass, och wann déi aner Referenden hei am Land ouni dat konnte liewen. Et hätt een och kënne weiderhin ouni Kadergesetz funktionéieren, d'Loi spéciale hätt theoretesch och all dës Matièrë kënnen all Kéier regelen, mä mir mengen awer, dass et trotzdeem besser ass wa mer e Kadergesetz kréien, well awer eng Partie Froen eenheetlech sollen applizéiert ginn.

Et geet zum Beispill drëm, wéi d'Ënnerschrëfte gesammelt ginn, wéi eng Recoursen dass een huet, wéi d'Listes d'inscription ausgesinn, wat de gesamten Oflaf vun der Prozedur ass, wat d'Périodes interdites sinn, wéinst de Landes- an och Europawahlen, wat geschitt mat de wäisse Bulletinë wou mer eis eens gi sinn, dass déi Leit, déi wëllen Nee soen, och musse kloer Nee soen, an dass déi Leit, déi wëlle Jo soen, och musse kloer Jo soen, an dass déi, déi sech enthalen, och deementspriechend deenen aneren de Virtrëtt loosse bei der Décisioun. Dat si Froen, déi am Kadergesetz elo beschriwwe sinn an esou beschriwwe sinn, dass mir se och kënnen ënnerstëtzen. Mir halen dat fir de richtege Wee.

Verschidde Froe stinn awer nach trotzdeem op, well den Text vum Projet de loi 5132 sech net mat den Absichte vu bal all de Parteien deckt, notamment am Bezuch vum europäeschen Traité, wou d'EU-Matbierger sollen drun deelhuele kënnen. D'Fro ass: Wien ass zum Referendum zougelooss? Aus wiem besteet de Corps électoral?

De Statsrot huet elo a sengem Avis, deen en eis gëschter Owend nach zougestallt huet, kloer a sengen An op déi Fro geäntwert, an et muss ee sécher munches vun deenen Argumenter deelen. Mir wëllen awer trotzdeem och do eng Fro un d'Regierung stellen, an zwar d'Fro, wéi d'Regierung gedenkt déi Absicht…

Et geet mir wéi der Madame Flesch, ech géing der Regierung d'Fro stelle wa se géing nolauschteren.

(Coups de cloche de la Présidence)

Et geet eigentlech duer, dass een ee Moment roueg ass.

Här Minister, ech wollt lech eigentlech eng Fro stellen: Wéi gedenkt d'Regierung, opgrond vum Avis vum Statsrot vu gëschter iwwert d'Méiglechkeet vun der Participatioun vun EU-Auslänner um Referendum zum europäeschen Traité, déi Absicht, déi se och kundgemaach huet, d'EU-Auslänner drun deelhuelen ze loossen, méiglech ze maachen? Et schéngt mir op d'Lecture vum Avis hin éischter kompromettéiert, mä d'Regierung huet vläicht eng Äntwert fir et awer nach méiglech ze maachen.

Eng aner Fro, déi sech am Kontext vum Corps électoral stellt, ass - an dat ass de Mëtteg nach vu kengem ugeschnidde ginn - dass eise Statschef a senger Ried fir Chrëschtdag de Wonsch geäussert huet, un deem Referendum kënnen deelzehuelen. Dat ass völleg legal. Et steet néierens, dass de Statschef net dierft u politesche Wahlen deelhuelen. Et ass just Usus, dass de Statschef mat senger Vereedegung freet fir vun de Wielerlëschte gestrach ze ginn.

Ech wëll net spekuléieren, firwat dass e gemengt huet, dass dat mat de Wielerlëschte kee Problem wär, mä et stellt sech offensichtlech eraus, dass e Problem doranner besteet, dass de Statschef op kenger Wielerlëscht agedroen ass, esou dass mer, wa mer wéilten, dass de Statschef kann un deene Wahlen, um Referendum deelhuelen, nach eng Kéier eng Revisioun vun de Wielerlëschte misste maachen. Mir géingen also en fait d'Wielerlëschte méi no beim eigentlechen Urnegang enger Revisioun ënnerzéien.

Et ass eppes fir dat mir als Gréng scho méi laang plädéieren, well mer der Meenung sinn, dass d'Revisioun vun de Wielerlëschten hei zu Lëtzebuerg vill ze vill fréi geschitt, a mir plädéiere grondsätzlech dofir, dass souwuel bei Gemengen-, wéi bei Chamber-, wéi bei Europawahlen d'Revisioun vun de Lëschte vill méi kuerz virum Wahltermin ofgeschloss misst ginn. Am Zäitalter vun de Computere misst ee mat engem Délai vun dräi Méint kënnen och esou eppes iwwert d'Bühn brénge. An der Belsch brénge se et souguer fäerdeg dat an engem Délai vun zwee Méint ze maachen.

Dofir wollte mer just kloer soen, dass mir grondsätzlech enger neier Revisioun vun de Wielerlëschte positiv géintiwwer stinn, awer kloer wëlle betounen, dass dat awer dann eng Regel misst sinn, déi fir all d'Wahle gëllt a fir all d'Leit an dësem Land. Do wär et och vläicht gutt, wann d'Regierung sech géing de Wonsch vum Statschef nach eng Kéier zu Gemitt féieren a vläicht eng generell Léisung fannen, déi eis Loi électorale d'une façon générale géing verbesseren.

Dann nach zwou, dräi kleng aner Froen, op déi ech wollt agoen, déi eiser Meenung no am Moment mam Projet de loi 5132 méiglecherweis nach net komplett beäntwert ginn. Sécher sinn eng ganz Partie Froen an deem Kadergesetz elo gutt beäntwert. Et sinn awer eng Partie Froen an deem Kadergesetz nach net beäntwert.

Beispillsweis all déi Elementer, déi mat der Campagne ze dinn hunn. Den Här Bodry ass och schonn drop agaangen. Et gëtt zwee Elementer vun der Campagne am Kader vun engem Referendum: Et gëtt d'Ausenanersetzung mat der Saach, déi déi wëlle mat Jo, déi déi wëlle mat Nee bei engem Referendum stëmmen, an et gëtt en zweet Element, dat ass de Fall vun enger offizieller Informatiounscampagne vun der Regierung beispillsweis.

Och do menge mer, dass et misst Spillregele ginn, déi déi offiziell Informatiounscampagne vun der Regierung begleeden, an et misst och Spillregele ginn, déi déi eenzel Comitéen, déi opruffen am Kader vum Referendum, och kënnte finanziell an op aner Manéiere begleedend ënnerstëtzen. Et gëtt och Länner, déi esou Regelen hunn. Mir mengen, dass et noutwendeg wär, an engem zweete Worf, méiglecherweis am Kader vum Gesetz iwwert d'Initiative populaire, och prezis an engem Gesetzestext déi Regele festzeschreiwen, déi déi offiziell Informatiounscampagne vun der Regierung muss hunn, mat méiglecherweis engem Contrôle duerch d'Cour constitutionnelle, an och wéi gesot kloer Spillregelen zu de Finanzementer, ënner anerem vun deene Comitéen, déi géingen opruffen am Kader vum Referendum.

Vun deenen zwou awer wichtege Froen, déi nach ze beäntwerte bleiwen ofgesinn, si mer der Meenung, dass d'Gesetz, esou wéi et elo virläit am Kader vun den Artikelen 51 (7) an 114, u sech an der Rei ass. Et kéinten awer trotzdeem zwou, dräi Dispositiounen, déi elo drastinn, sech als problematesch erweisen, wa mer d'Gesetz iwwert d'Initiative populaire och an der Chamber traitéieren.

Ee Punkt, op dee mer wëllen hiweisen, ass dee vum Comité d'initiative. Et ass esou, dass et am Prinzip duergeet, dass fënnef Leit eng Initiativ huelen am Kader vum Artikel 114, also am Kader vum Référendum constitutionnel - an déi Dispositioune si jo an dësem Kadergesetz ageschriwwen -, dass d'Leit also zu fënnef d'Initiativ huelen e Referendum unzefroen. Dat ass geduecht, fir dass et net esou schwéier soll sinn de Referendum unzestoussen. Dat huet awer och zumindest d'Gefor a sech vun Abusen. Et ass am Gesetz esou geregelt, dass deen Éischte vir ass. Wann also méi Demanden agereecht gi beim Regierungschef, da muss de Regierungschef déi éischt Demande, déi agereecht ginn ass, zréckbehalen.

Elo kann et liicht passéieren, an ech wëll den Däiwel net un d'Wand molen, mä dat ass awer eng Saach, déi net komplizéiert ze maache wär, dass fënnef Leit d'Initiativ huelen zu engem bestëmmtene Sujet d'actualité, fir ze froen: Mir hätte gären dozou e Referendum.

Kuerz drop kënnt eng méi seriö Initiativ, déi awer, well se méi seriö ass, vläicht e bësse méi laang gebraucht huet fir sech ze organiséieren, déi dann op der Lëscht vum Statschef op zweeter Plaz steet, an domadder d'office net méi kann drukommen. Da stellt et sech duerno eraus, dass déi fënnef, déi déi éischt Demande agereecht hunn, guer net seriö waren, sech keng Méi ginn, fir Ënnerschrëften ze sammelen, an domadder gëtt et zu deem Thema kee Referendum an et kritt da keen Zweete méi d'Méiglechkeet, wéint dem Échec vun der éischter Initiativ, nach eng Initiativ selwer ze starten. An do ass zumindest eppes am Gesetz wat nach eng Kéier misst iwwerduecht ginn, wat wuel am Kader vum konstitutionelle Referendum net problematesch ass, wat awer bei der Initiative populaire zumindest Geforen a sech huet.

Da menge mer och, dass et u sech schued ass, dass mer d'Recoursen am Gesetzestext e bëssen zesummegestrach hunn. Dat war de Wonsch vum Statsrot, fir nëmmen e simple degré ze hunn, dat heescht, dass ee Recoursen nëmmen un d'Cour administrative soll kënne riichten. D'Regierung hat eigentlech virgesinn, dass esouwuel den Tribunal administratif wéi och d'Cour mat engem double dégré de juridiction kënnte befaasst ginn. De Statsrot hat et opgeworf, ouni vill ze insistéieren, a mir mengen och, dass een et net onbedéngt hätt missen hierginn, well grondsätzlech ass den double degré de juridiction awer eng Saach, déi hire Sënn huet.

Dat gesot, wëll ech dem Rapporteur nach eng Kéier Merci soe fir säi Bericht an och virun allem fir déi flott Zesummenaarbecht an der Kommissioun. Do kann ee munches bäidroen an et kann een awer och munches léiere vum Här Meyers. Dofir wëll ech em och wierklech en éierleche Merci soe fir d'Zesummenaarbecht a fir säi Bericht a mat dëse Remarquen och

d'Zoustëmmung vun der grénger Fraktioun zum Gesetzesprojet bréngen. Mir huelen elo scho Rendez-vous fir d'Gesetz zur Initiative populaire.

M. le Président.- Merci, Här Braz. Den nächste Riedner ass den honorablen Här Jacques-Yves Henckes. Här Henckes, Dir hutt d'Wuert.

M. Jacques-Yves Henckes *(ADR).-* Merci, Här President. Als ADR, als Aktiounskomitee fir Demokratie a Rentegerechtegkeet, hu mir ëmmer eng grouss Prioritéit, e groussen Akzent gesat op méi Demokratie, dat heescht, op méi Referenden an op d'Méiglechkeet fir Referenden an eisem Land ofzehalen. An dofir si mer frou, dass d'Iddi selwer vum Referendum lues a lues hire Wee gemaach huet, dass déi Aktiounen, déi mir als ADR gestart hunn, am Laf vun de leschte Legislature lues a lues hir Friichten droen.

Ech wëll zum Beispill nëmmen drun erënneren, dass mir den 13. Februar 2003 eng Motioun hei an der Chamber deponéiert haten, fir e Referendum iwwert den Traité constitutionnel ofzehalen. Deen Ablack wore mir déi eenzeg Partei, déi dat gedroen huet. All aner Parteien hunn unisono géint de Referendum geschwat a géint ons Motioun gestëmmt.

A lues a lues gesäit een, dass d'Iddi awer ëmmer méi Sympathië fonnt huet, an dass sech herno eng Unanimitéit hei an der Chamber fonnt huet, fir e Referendum iwwert den Traité constitutionnel ze froen a fir op de Wee vu legislative Mesuren ze goen.

Ech hunn dem Rapporteur mat ganz vill Intérêt nogelauschtert an ech wollt em och Merci soe fir säi ganz detailléierten a motivéierte Rapport, an och fir déi gutt Aarbecht, déi en als President an där Kommissioun mécht.

E wäert mer awer erlaben op engem Punkt net mat em d'accord ze sinn, e wesentleche Punkt awer, op deen ech wëll e bësselche méi déif agoen, an dat ass d'Diskussioun, ob e Referendum konsultativen oder legislativen, dat heescht, décisionnelle Charakter soll hunn.

Ons Konstitutioun am Artikel 51 (7) seet: «Les électeurs pourront être appelés à se prononcer par la voie du référendum dans les cas et sous les conditions à déterminer par la loi.» Dat ass déi generell Formuléierung, déi mer zréckbehalen hunn. A wat heescht nun «se prononcer»? An den Aë vun dem Conseil d'État an och vun deene meeschte Parteien heibannen heescht dat, d'Leit mussen un engem Referendum deelhuelen, mä dass herno, esouguer wann eng Majoritéit vun de Leit sech fir eng Iddi ausschwätzt, dann d'Chamber awer eppes anescht ka maache wa s'et fir richteg fënnt.

Jidderee weess, dass dat vläicht nëmmen an Ausnahmefäll ka geschéien, well et muss jo e gewëssene politesche Courage sinn, fir géint eng majoritär Meenung, déi am Vollek ausgedréckt gëtt, virzegoen, mä nach ass et eng Méiglechkeet. A mir si mat där Méiglechkeet do en tant que telle, deen Ablack wou et ëm Gesetzesprojete geet, deen Ablack wou et ëm Traitéë geet, an och wéi an dësem Fall wann et ëm Verfassungsännerunge geet, net d'accord. Mir mengen au contraire, dass, bei alleguerten deenen Texter, déi mer stëmmen a wou d'Vollek net domat d'accord ass a wou et zu engem Referendum erugezu gëtt, dass deen Ablack déi Décisioun, déi d'Bierger huelen, och Gesetzeskraaft huet. Dat wëllt net heeschen, dass een net och d'Bevölkerung kann ëm hir Meenung froen.

Iwwer e Sujet d'actualité soll een zum Beispill e Referendum maachen, dat d'Euthanasie géing ënner verschiddenen Ëmstänn reglementéieren, wou also dëst nuren eng Fro, eng Meenung ass, zu där d'Bierger hir Meenung solle soen, ouni dass een e prezisen Text an der Iddi huet.

An dofir mengen ech, wann een de Larousse kuckt, da gesäit een, dass de Larousse dräi Possibilitéite virgesäit fir d'Wierder «se prononcer» auszeleeën. Et heescht éischtens «pour rendre un jugement, un arrêt». Déi zweet Méiglechkeet, an et ass déi, déi interessant ass, an déi seet «exprimer nettement une opinion sur quelque chose; un médecin se prononce sur…», dat heescht, do ass also d'Iddi vum Konsultative ganz kloer zréckgehalen. Mä am Franséischen heescht et och «choisir tel parti, se décider, décider, se prononcer en faveur d'une mesure fiscale». Dat heescht, do ass d'Iddi vun der Décisioun mat dran.

An ech mengen, et muss esou sinn, dass deen Ablack wou et ëm legislativ Texter geet, deen Ablack wou et ëm Traitéë geet, deen Ablack wou et ëm Décisioune geet, déi e legislativen oder konstitutionelle Charakter hunn, wann et zu engem Referendum kënnt, dass d'Vollek muss a soll décidéieren. Dat ass esou gewollt vun deene Leit, déi mat ganz vill Wäisheet dës Konstitutioun ausgeschafft hunn, a mir kënnen dofir net mam Conseil d'État a mat der Regierung a mat deenen anere Parteien d'accord sinn, déi soen, dass «se prononcer» nuren däerf konsultativ sinn an dass herno d'Chamber ka maache wéi se wëllt. Dat wor net de Sënn vum Text. Dat ass eng Ausleeung, déi an onsen Aë falsch ass.

Au contraire menge mer, dass et am Prinzip, wa mer et nure wëllen um legislative Wee halen, de Referendum muss décisionnel sinn an e muss legislative Charakter hunn, an et ass just nure wann een d'Leit ëm eng Meenung freet, oder wou verschidde Leit d'Initiativ huele fir eng Meenung vun deenen anere Matbierger ze froen, dass de Referendum konsultative Charakter hätt.

Et ass och dowéinst wou mer eng Proposition de loi eraginn hunn, an där mer gesot hunn, dass een op jidde Fall d'Wierder décisionnellen oder legislative Charakter - et sinn déi zwee Wierder déi gebraucht ginn - soll huelen, wann een am Kader vu Gesetzer handelt.

An d'Iddi selwer vum legislativen, vum décisionnelle Referendum fanne mer jo och an dësem Projet de loi erëm, wou deen Ablack, wou e Referendum stattfënnt a wou et e Jo oder en Nee gëtt, jee nodeem wéi d'Décisioun wor, dee Vote do - d'Resultat vum Referendum - direkt als Gesetz ëmgewandelt gëtt.

Ech wëll och hei drop hiweisen, datt de Conseil d'État a sengem Avis zu der Modifikatioun vum Artikel 114 vun onser Konstitutioun, déi mer elo diskutéieren, Folgendes de 25. Februar 2003 gesot huet: «Le Conseil d'État ne peut cependant pas se rallier à la position du Gouvernement qui ne veut conférer qu'un caractère consultatif au référendum. Dans une telle approche on mettrait sous tutelle l'électeur auquel on entend restituer une partie des pouvoirs qui sont à la base même de la démocratie.» Dat, wat also fir den Artikel 114 richteg ass, ass och fir den Artikel 51 (7) richteg.

Dofir wonnert et mech, datt de Conseil d'État op eng Kéier eng aner Meenung oder souguer eng fundamental aner Meenung huet innerhalb vu ganz kuerzer Zäit. Et ass mol kee Joer vergaangen. Ech mengen, datt een dofir muss éischter op de Wee goen, datt een eng richteg Lecture vun dem Artikel 51 (7) vun onser Konstitutioun mécht, an déi zwou Interpretatiounen zréckhält: Décisif, legislativ, deen Ablack wou et ëm Gesetzestexter geet, a konsultativ, deen Ablack wou ee just nuren eng Meenung iwwer e Sujet wëllt froen.

Et gesäit een och, datt déi Iddi vum décisionnellen a legislative Charakter vu verschiddene Referenden an Europa, mä och doriwwer eraus an Amerika an alle Staten ëmmer méi säin Nidderschlag fënnt. An Amerika gesäit all Stat vir, datt de Referendum all méiglech, all Sujete bal kann abordéieren. E schléisst seelen e puer Sujeten aus. D'Volleksinitiativ, d'Initiativ vum Parlament fir e Referendum unzefroen, ass generell. Déi meescht Iddien, déi zréckbehale sinn, déi hu legislative Charakter, dat heescht sinn décidéierend, de Wieler décidéiert, an déi eenzeg Ausnahm ass: Wann eng Meenung gefrot gëtt, dann ass de Referendum konsultativ.

Dänemark, Irland, d'Schwäiz, och Italien, Däitschland a Spuenien, Frankräich, Griichenland a Portugal kennen de Référendum décisionnel, de Référendum législatif. An Dänemark kann op Basis vum Artikel 42 vun der Konstitutioun e legislative Referendum a Kraaft trieden, wann een e Gesetz duerch e Referendum verhënnere wëll, mat enger eenzeger Ausnahm vu Budgets- oder Steiergesetzer. Dat heescht, bei all Gesetzer kann e Referendum gefrot ginn, sauf bei Budgets- a Steiergesetzer. Mä och dës Gesetzer, Budgets- a Steiergesetzer, kënnen a Fro gestallt ginn, wann d'Parlament den Accord gëtt fir en diesbezügleche prezise Gesetzesprojet dem Vollek virzeleeën an datt also iwwer e prezisen Text diskutéiert gëtt.

An den internationale Relatiounen - dat heescht och an den europäesche Relatiounen - muss e Referendum stattfannen, gemäss Artikel 20 vun der dänescher Konstitutioun, wann net wéinegstens fënnef Sechstel vum Parlament en Traité approuvéieren. Och dëse Referendum huet legislative Charakter, ass décisionnel.

Décisionnel ass och de Referendum iwwer eng Verfassungsännerung, an dat gemäss dem Artikel 88 vun der dänescher Konstitutioun. Do also leie mer op därselwechter Linn wéi Dänemark a wéi munch aner Länner. An et ass eng Logik, déi een och muss zréckbehalen an déi ganz op den décisionnelle Charakter vun engem Referendum hiweist. Ähnlech an Irland an an der Schwäiz, sauf datt an der Schwäiz net nëmmen d'Parlament, mä och 50.000 Wieler oder aacht Kantonen e Referendum ufroe kënnen.

An Italien huet de Referendum, wou d'Bierger gefrot gi fir e Gesetz oder eng Dispositioun vun engem Gesetz ofzeschafen, och décisionnellen, legislative Charakter. Wann d'Bierger Nee soen, ass dat Gesetz oder deen Deel vum Gesetz net méi a Kraaft. An Däitschland ass de Referendum iwwer Froen, déi eng Reorganisatioun, eng nei Andeelung vum däitschen Territoire betreffen an zu deenen e Referendum organiséiert gëtt, décisionnel an huet legislative Charakter.

Den Artikel 11 vun der franséischer Konstitutioun, mä och déi griichesch an déi portugisesch Verfassung gesinn d'Méiglechkeet vun engem Référendum législatif décisionnel vir. A Griichenland ass de Referendum limitéiert op important sozial Froen a Gesetzer an och do huet de Referendum awer, egal wéi en ausgeet, e legislativen, décisionnelle Charakter.

Et ass also a bal allen europäesche Länner sou an et ass an Amerika ganz kloer, do wou et de Referendum gëtt, ass en décisionnel an en ass just nure konsultativ a verschiddene Länner an ënner ganz verschiddene Bedingungen, deen Ablack wou eng Meenung bei de Leit gefrot gëtt.

Desto méi muss en décisionnel sinn, muss e legislative Charakter hunn, wann eng Wahlflicht besteet, wann een d'Leit, d'Bierger opfuerdert an d'Wahllokaler ze goen, sech e ganze Sujet duerchzekucken, déi 821 Säite vun engem Traité constitutionnel theoretesch sech zu Gemitt ze féieren, an da kann een hinnen net soen: Dir musst stëmme goen, mä deen Ablack wou mer d'Resultat hunn a wann et par impossible negativ ass, da kënne mir awer nach maache wéi mer wëllen hei an der Chamber. Ech mengen, dat kann et dach net sinn!

Dat ass eppes, wou mir en totalen Désaccord mat der Majoritéit hunn, a mir fuerdere jiddfereen hei op endlech d'Konstitutioun richteg auszeleeën an d'Iddi vum décisionnellen, vum legislative Referendum zréckzebehalen, esou wéi mer et iwwregens hei och bei dësem Projet de loi gemaach hunn, wou mer och den décisionnelle Charakter vun der Décisioun zréckbehalen.

Zweete Punkt, op deen ech nach kuerz wollt agoen, dat ass d'Fro, wéi dëse Referendum soll ulafen am Kader vum Artikel 114, esou wéi mer elo d'Gesetz diskutéieren. Mir hunn do virgesinn, datt fënnef Bierger, déi op de Wielerlëschten ageschriwwe sinn, kënnen eng Initiativ starten, mä datt der herno awer 25.000 mussen déi Initiativ matdroen. Elo kann et méi Initiative ginn. Ech géing net soen, datt déi éischt Demande vu fënnef Bierger, wéi et elo virdru vun enger Partei hei gesot ginn ass, géing den Ausschlag ginn, mä datt au contraire, wann et méi Initiative gëtt vu Bierger, alleguerten déi Initiativen dann hiert Recht hunn. Mä et ass just déi, déi déi néideg 25.000 Wielerënnerschréfte kritt, déi deen Ablack zu engem Referendum zougelooss gëtt.

Et däerf net esou sinn, datt just deen Éischte sollt vir sinn. Mä souguer wann et dat wier, wäre mir als ADR och guer net dergéint, mä et muss ee sech effektiv mat der Fro befaassen, ob mer dann net sollte higoen, jee nodeem wéi vill Initiative kommen, an aus deene fënnef Bierger der 500 maachen. Mä dat ass awer elo net onbedéngt dat wichtegst Thema. Dat Wichtegst ass, datt d'Méiglechkeet geschafe gëtt, fir op dee Wee vum Refendum ze goen, an datt allen Initiativen, déi géint eng Modifikatioun vun der Konstitutioun sinn, oder allen Initiativen, déi eng Modifikatioun vun der Konstitutioun wëllen, ka Rechnung gedroe ginn ënnert deenen Ëmstänn, wéi et elo hei am Gesetz virgesinn ass.

Drëtte Punkt, deen ee muss diskutéieren, ass deen, wie beim Referendum matmaache kann. Den Artikel 51 (7) vun onser Konstitutioun schwätzt hei vun «les électeurs», an den Artikel 52 vun onser Konstitutioun seet: «Pour être électeur, il faut être Luxembourgeois ou Luxembourgeoise.» Dat ass kloer.

Bis elo hu mir ëmmer gesot, wéi mer d'Regierung an aner Parteien héieren hu soen, datt déi Bierger, déi op den Europalëschten ageschriwwe sinn, och um Référendum constitutionnel sollten deelhuelen, datt dat antikonstitutionell wier. Mir sinn elo frou, datt mer net méi eleng mat där Meenung do stinn an datt och de Conseil d'État an deem Avis, dee mer gëschter kritt hunn, sech dofir ausschwätzt, datt déi Lëtzebuerger Wieler déi eenzeg sinn, déi kënnen un engem Referendum deelhuelen.

Mir stinn also net méi eleng do; mir ginn hei och vum Statsrot bestätegt. Ech mierken och haut aus verschiddenen Interventiounen, datt d'Parteien elo lues a lues ons Meenung deelen an datt, wann ee misst eng Verfassungsännerung maachen fir et de Wieler, déi op de Lëschte fir d'Europaparlamentswahlen ageschriwwe sinn, ze erlaben, bei deem Referendum iwwert den Traité constitutionnel matzeschwätzen.

Et ass wichteg, datt mer iwwert deen ee Punkt, deen ech virdrun ugeschwat hunn, nach weider diskutéieren. Dat ass ob de Referendum en décisionnellen oder e konsultative Charakter huet. Wann een de rezenten Avis vum Conseil d'État iwwert déi Problematik liest, déi ech elo abordéiert hunn, wien däerf Wieler ginn, da gesäit een, ouni wëllen elo schonn direkt allem a weideren Décisioune virzegräifen, datt, wa mer de Référendum décisionnel iwwert den Traité constitutionnel maachen, d'Prozedure vill méi einfach sinn. Da brauche mer ons net vill de Kapp ze zerbriechen, dann ass et kloer, da schwätzen d'Lëtzebuerger Bierger a si soe Jo oder Neen zum Traité constitutionnel.

Wa mer dat net maachen a wa mer wëllen aner Weeër goen, da musse mer hei Allméigleches an all méiglech Prozeduren duerchgoen, wou ech dem President vun der Commission des Institutions eng glécklech Hand da misst wënschen, fir datt en de Bierger dobaussen all déi komplizéiert Prozedure kann erklären: Datt mer fir d'éischt e Referendum décidéieren, dann en éischte Vote huelen iwwert den Traité, dann ons Dispens vum zweete Vote awer net huelen, dann de Referendum organiséieren, dann en zweete Vote huelen, dann eng Verfassungsännerung matmaachen oder eng Verfassungsännerung musse virdru mat duerchstëmmen. Bref, et riskéiert relativ komplizéiert a komplex ze ginn.

Wa mer en Traité constitutionnel an engem Référendum décisionnel duerchzéien, da si mer aus alleguerten deene Schwieregkeeten eraus. Dann ass et an engem Text gedoen an da schwätzt an décidéiert de Bierger. Dat ass och dat wat hei an dësem Gesetzesprojet virgeluecht ass. Et ass e gutt Gesetz an dofir wäert den ADR och dëst Gesetz hei stëmmen.

M. le Président.- Merci, Här Henckes. Domat ass déi generell Debatt ofgeschloss an ech ginn dem Justizminister d'Wuert fir Stellung ze huelen.

M. Jacques-Yves Henckes *(ADR).-* Ech wëll just nach eng Resolutioun déposéieren.

Résolution 1

La Chambre des Députés,

- constatant que le projet de loi relatif au référendum au niveau national fixe les modalités d'organisation d'un référendum sur base de l'article 51 paragraphe 7 et de l'article 114 de la Constitution;

- saluant la volonté du Gouvernement d'introduire dans notre système politique l'initiative populaire en matière législative;

- constatant que la volonté du Gouvernement d'introduire l'initiative populaire en matière législative à travers le projet de loi initial «relative à l'initiative populaire en matière législative et au référendum» s'est heurtée à l'opposition formelle du Conseil d'État, sur base de considérations constitutionnelles,

décide

- de prendre les mesures législatives nécessaires à l'introduction du référendum sur initiative populaire en matière législative dans le régime politique de notre pays.

(s.) Jacques-Yves Henckes, Gast Gibéryen, Aly Jaerling, Jean-Pierre Koepp, Robert Mehlen.

Une voix.- Gitt dem President se!

M. le Président.- Merci, Här Henckes. Elo huet den Här Justizminister Luc Frieden d'Wuert.

M. Luc Frieden, *Ministre de la Justice.-* Här President, Dir Dammen an Dir Hären, um Enn vun dëser Debatt e puer Wuert vun der Regierung.

En éischt Wuert fir d'Importenz vun deem Projet de loi, deen haut hei zur Diskussioun an zur Ofstëmmung kënnt, ze ënnersträichen. Et ass e Gesetz, e Basisorganisa-

tiounsgesetz vum Referendum, an domadder ass et e Gesetz wat op de Fonctionnement vun eisen Institutiounen a vun eiser Demokratie en direkten Effet huet. Et ass domadder e Gesetz wat mer net all Dag stëmmen, och wa mer de Prinzip vum Referendum selbstverständlech an eiser Verfassung hunn. D'Verfassung déi, quitte datt se al ass, dach eng ganz Rei Mechanisme virgesinn hat, wéi och déi semi-direkt Demokratie an eisem Land.

Et ass gutt, datt mer e klore Kader ginn, innerhalb vun deem mer an Zukunft Referenden zu Lëtzebuerg kënnen ofhalen. Duerfir mengen ech ass et och gutt ze gesinn, datt d'Parlament a senger ganz breeder Majoritéit den Inhalt vun dësem Gesetz deelt. Grad e Parlament wat domadder en Deel vu senge Kompetenze fir gewësse Beräicher, déi erëm eng Kéier vum Parlament festgeluecht ginn, ofgëtt, zréckgëtt un de Wieler. E Referendum geheiert zu enger Demokratie. Mä selbstverständlech muss een och de Wäert vun der parlamentarescher Demokratie a vun der representativer Demokratie ervirsträichen.

Et ass ganz kloer an eisem Verfassungsrecht, datt d'Natioun souverän ass an datt d'Natioun vertruede gëtt duerch Leit, duerch Deputéierten, déi vun de Wieler designéiert ginn, periodesch designéiert ginn zu Lëtzebuerg all fënnef Joer. An duerfir seet d'Verfassung och, datt d'Chamber d'Land vertrëtt an datt d'Chamber duerfir och muss d'Gesetzer am Numm vun de Leit, déi hir e Vertriedungsrecht ginn hunn, ausdrécken, ouni datt dorauser en imperative Mandat entsteet. Duerfir ass et kloer, datt d'Deputéierten an hiren Entscheedungen d'Intresse vum Land virun Aë mussen hunn, sech orientéiere mussen un deem wat se an hire Wahlprogrammer bei de Wahle gesot hunn. Mä si vertrieden d'Land, si vertrieden d'Natioun aus där d'Souveränitéit entsprëngt.

Et ass awer och gradesou normal, datt et duerfir Momenter kënne ginn, wéini een erëm dee Pouvoir zréckgëtt un d'Leit, fir si ze konsultéieren op enger gewëssener Fro. Duerfir dierf d'Importenz vum Referendum net e Schied werfen op d'Wichtegkeet vun Institutioune wéi d'Parlament, déi eng indispensabel an noutwendeg Roll an der Demokratie mussen hunn, fir majoritär Entscheedungen - dat selbstverständlech no Diskussioune mat enger ganzer Rei vu Leit, mam Vollek a mat den ausserhalb vum Parlament organiséierte Gruppen - kënnen am Parlament ze huelen. De Referendum kann also d'Parlament net ersetzen.

De Referendum kann och nëmmen a ganz limitéierte Fäll an enger parlamentarescher Demokratie zur Uwendung kommen. Ech mengen et wär net gutt wann all méindes moies géing e Referendum stattfannen. Et muss een also zu wichtegen, nationale Froen de Referendum limitéieren, an duerfir ass et och normal, datt et un der Chamber ass fir ze kucken a wéi enge Froen een de Referendum gebraucht.

Constitutionnel Froe sinn esou Froen. Duerfir ass et och normal a gutt, datt am Kader vun der Revisioun vum Artikel 114, deen Artikel an der Verfassung, dee sech mat der Verfassungsännerung beschäftegt, och d'Méiglechkeet vum Referendum agebaut ginn ass. Gradesou wéi ee sech ganz gutt ka virstellen, datt bäi fundamentale Froen, déi eist Land uginn, oder fundamental moralesche Froen, wou eng Parteiemajoritéit vläicht manner Plaz soll hunn, d'Bierger gefrot ginn an datt et un de Bierger ass fir do am Kader vun engem Referendum hir Meenung auszedrécken.

Et muss een also dem Referendum seng Plaz ginn an eiser parlamentarescher Demokratie, an déi Plaz muss limitéiert sinn op Grondfroen, déi mat de Grondelementer vun eisem Stat eppes ze dinn hunn, wéi d'Organisatioun vun eisem Land, wéi d'Verfassung, wéi awer och grondleeënd moralesch Froen, déi sech d'Leit selwer musse stellen an dann och ganz verantwortungsvoll bei esou enger Décisioun mussen entscheeden.

Et ass selbstverständlech, datt sech och an deem Kontext natierlech fir d'Leit d'Fro stellt wéi se bei engem Referendum entscheeden, well mer an engem System sinn an deem mer d'Wahlflicht hunn. An duerfir stellt sech d'Fro - an déi hänkt domat zesummen -: Wie kann un engem Referendum deelhuelen?

Wann een nämlech seet, wéi och eng ganz Rei Virriedner op dëser Tribün de Mëtteg gesot hunn, datt mer et hei mat enger Wahlflicht ze dinn hunn, dann hu se domadder zugläich zum Ausdrock bruecht, datt mer eis hei am Kader vum Wahlgesetz befannen an datt et och déi Wieler, déi d'Wahlrecht hunn, sinn, déi un engem Referendum deelhuelen.

Da stellt sech selbstverständlech am Kader vun all Referendum, mä och vun deem Referendum, deen den 10. Juli vun dësem Joer soll organiséiert ginn am Kader vun der Approbatiounsprozedur vun der europäescher Verfassung, selbstverständlech d'Fro, wien de Corps électoral ass, deen un deem Referendum dierf deelhuelen. Datt dat eng schwiereg Fro ass, déi zu komplizéierte constitutionnellen Interpretatioune féiert, déi hu mer net eréischt gëschter Owend entdeckt. Dat ass eng Fro iwwert déi an der Chamber an an der Regierung an deene leschte Wochen diskutéiert ginn ass, a well mer woussten, datt et eng ganz schwiereg constitutionnel Fro wier, huet d'Regierung et fir noutwendeg fonnt en Avis beim Statsrot unzefroen iwwer eng exceptionnel Prozedur, well mir hunn dem Statsrot en Avis gefrot ouni datt mer e Projet de loi do leien haten. Domadder de Bewäis, datt d'Regierung déi Fro do seriö geholl huet an datt d'Regierung an deene leschte Wochen doriwwer intensiv nogeduecht huet.

D'Regierung hätt et gäre gesinn, esou wéi - mengen ech - e ganz groussen Deel vun de Membere vun der Chamber, bei engem Text, dee vu senger Natur aus europäesch ass, well en d'Zukunft vun Europa organiséiert an deenen nächste Jorzéngten, datt mer do all déi hei zu Lëtzebuerg wunnend EU-Auslänner un dësem Vote deelhuele gelooss hätten. Mir sinn awer op Grond vun deene constitutionnellen Iwwerleeungen, déi de Statsrot gemaach huet, der Meenung, datt mer bei deem Referendum, deen dëst Joer usteet a wéinst dem Risiko, datt dee Referendum, wa mer dat anescht géinge maache wéi de Statsrot dat mat sengen Iwwerleeungen, déi mer deelen, mécht, mer zur Konklusioun kommen, datt dat géing reell Froe stellen iwwert de Wäert vun deem Referendum, dee géing stattfannen. Déi Iwwerleeungen, déi de Statsrot mécht, sinn och déi vun enger ganzer Rei vu Constitutionnalisten. Selbstverständlech ass an der Interpretatioun vum Droit et heiansdo schwiereg dat eent oder dat anert ganz kloer an déi eng oder aner Richtung ze interpretéieren.

Et ass d'Meenung vun der Regierung op Grond vun deem Avis vum Statsrot, datt fir de Referendum vum 10. Juli eleng de Corps électoral, esou wéi et an der Verfassung steet an an der Interpretatioun, déi de Statsrot duergeluecht huet, kann un deem Referendum deelhuelen.

Wéi gesot, mir hätte léiwer gesinn aus evidente Grënn, déi mat dem Verfassungstext vun Europa zesummenhänken, datt een dee Corps électoral hätt kënnen huele vun den Europawahllëschten. Mä op Grond vun deem Risiko, dee besteet, datt mer eis géingen an e Beräich beginn, deen net konform wier zur Verfassung, hält d'Regierung selbstverständlech un enger strikter Interpretatioun vun der Verfassung fest a wäert dofir dee Corps électoral op d'Lëtzebuerger Wielerschaft limitéieren.

D'Gesetzer vum Lëtzebuerger Land, an un éischter Plaz d'Verfassung, sinn d'Obligatioun vun eis all fir déi an alle Situatiounen ze respektéieren. Mir waren eis hei där juristescher Schwieregkeet bewosst. Mir hunn dat seriö gekuckt. Mir analyséieren dat op Grond vum Avis vum Statsrot an op Grond vun deene Froen, déi dat opwerft, déi och héchstwahrscheinlech domat géingen dozou féieren, datt de Statsrot bei enger anerer Interpretatioun géing eng Opposition formelle maachen. Wa mer de Projet de loi iwwert de Referendum an der Chamber abréngen, schéngt et eis, datt et keng aner Solutioun gëtt fir déi strikt Interpretatioun vum Wuert „électeur" am Artikel 51 vun der Verfassung iwwert de Referendum ze observéieren.

Ech wëll an deem Kontext och soen, datt mir all déi bestoend Gesetzer iwwert d'Wahlrecht applizéieren. An an deem Kontext wëll ech soen, datt et selbstverständlech ass, datt dat och gëllt fir d'Applikatioun vun de Bestëmmungen iwwert d'Wielerlëschten, déi an dem Wahlgesetz stinn, déi gewëssene ganz komplizéierte Prozeduren ënnerleien. Et ass selbstverständlech, datt d'Participatioun vu jidderengem, deen un deene Wahlen deelhëlt, no deene Regele sech ofspillt wéi se dee Moment a Kraaft si wou de Referendum stattfënnt, an datt et schwiereg schéngt ze sinn, fir an dësem Joer d'Wahlgesetz op deenen do bestoende Punkten ofzeänneren.

Ech wëll an deem Kontext soen, op Grond vun deene Froen, déi hei opgeworf gi sinn, virun allem vun der grénger Fraktioun, datt op Grond vun eise verfassungsrechtleche Bestëmmungen all Deklaratioun an all Décisioun vum Grand-Duc vun der Regierung virdrun approuvéiert gëtt an d'Regierung steet selbstverständlech hannert allen Aussoen, déi de Grand-Duc mécht a fir déi se d'politesch Responsabilitéit an eisem verfassungsrechtleche System dréit.

Mä et ass gradesou kloer, datt d'Participatioun vun all Mënsch, wéi ech dat virdru gesot hunn, op Grond vun deene bestoende Regele vum Wahlgesetz sech ofspillt an datt déi Regele vu jidderengem hei am Stat selbstverständlech och bei där Participatioun voll a ganz wäerte respektéiert ginn. Et schéngt eis schwiereg, mä dat kann een awer iwwerpréiwen, déi Wahlgesetzbestëmmungen nach eng Kéier ze iwwerkucken. Héchstwahrscheinlech ass dat zäitméisseg net dran an dofir fënnt dee Referendum statt op Grond éischtens vun enger strikter Interpretatioun vun der Verfassung, wat de Corps électoral ubelaangt, an zweetens op Grond vun dem aktuell bestoende Wahlgesetz, y compris mat senge Prozeduren iwwert d'Wielerlëschten, den Ofschloss vun deene Wielerlëschten an d'Revisioun vun deene Wielerlëschten.

Eng aner wichteg Fro an dësem Kontext ass déi vum Resultat vun dem Referendum. Ech wëll hei ganz kloer zum Ausdrock bréngen, datt op Grond vun eiser constitutionneller Lecture och op dësem Punkt vun der Verfassung, déi gradesou strikt ass wéi déi um Punkt vun dem Corps électoral, e Referendum nëmme kann an dësem Kontext vun enger Gesetzesapprobatioun e konsultative Charakter hunn. Et ass gesot ginn, datt d'Doktrin déi Fro net ganz kläert. Et gëtt eng ganz Rei Constitutionnalisten, déi an där Fro déi kloer Meenung hunn, datt an engem parlamentaresche Regime wéi eisem d'Chamber d'Gesetzgebungskraaft huet, zesumme mam Grand-Duc, an datt d'Chamber dofir eleng kann décidéieren a muss décidéieren, souwuel wat de Fait déclencheur vum Referendum ubelaangt, wéi wa se d'Gesetz herno stëmmt, wat le cas échéant zu engem Referendum virgeluecht ginn ass. Dee konsultative Charakter schéngt fir d'Regierung kloer.

Mä et ass gradesou kloer, datt wann et sech ëm e ganz wichtegen Text handelt, deen dem Vollek zur Konsultatioun virgeluecht gëtt, datt doraus d'Parlament an och d'Regierung déi doraus entstoend politesch Konsequenze mussen zéien. Dat heescht net, datt bei all Referendum, dee géing stattfannen an deen eng aner Meenung géing ausdrécke wéi déi parlamentaresch Majoritéit, eng Regierung muss zrécktrieden. Dat hänkt of vum Objet vum Referendum. Et gëtt also keng Obligatioun an engem Verfassungsrecht, an engem Regime wéi eisem, datt missten duerno Wahle stattfannen. Dat hänkt also dovunner of wat den Objet vum der Konsultatioun ass.

Et schéngt mer awer gradesou kloer, datt wann e Referendum an eng gewësse Richtung geet, wann d'Majoritéit vum Vollek eng gewësse Meenung ausdréckt, datt et an enger Demokratie net denkbar wier, datt duerno d'Parlament géing an eng aner Richtung stëmme wéi dat wat d'Vollek am Referendum ausgedréckt huet.

Dofir am Résumé, en droit ass fir d'Regierung de Referendum konsultativer Natur. Politesch huet e selbstverständlech zur Konsequenz, datt dat, wat d'Vollek a senger Majoritéit ausdréckt vun deenen, déi vum Vollek gewielt ginn, och respektéiert gëtt, et sief dann et wier an der Verfassung eppes aneschtes ausgedréckt wéi dat am Artikel 114 de Fall ass bei der Verfassungsännerung. Do ass et ganz kloer, dass de Referendum eng décisionnel Kraaft huet, mä do gesäit de Verfassungsgeber dat jo och selwer vir. Dat ass net de Fall am Kontext vun engem Referendum iwwer e Gesetzestext.

De Referendum, wéi gesot, ass an enger Demokratie eppes, wat net contraire ass zur parlamentarescher Demokratie. Et ass en Element, wat d'parlamentaresch Demokratie tëschent de Wahldatumen op fundamentale Froe ka stäerken. En fait ass fir eis de Referendum eng Fro, déi dem Corps électoral gestallt gëtt, fir d'Meenung vun deem Corps électoral zu fundamentale Froen anzehuelen. An doranner läit och den Ënnerscheed mat der Volleksinitiativ - der Initiative populaire -, déi deen anere Wee geet, wou net de Gesetzgeber um Ursprong steet, mä wou en Deel vun de Leit eppes kënnen déclenchéieren, nämlech andeem se och kënnen d'Initiativ huelen, déi kann zu engem Gesetzestext féieren iwwer Prozeduren, déi ee muss festleeën.

Deen Deel vum Text, deen aus dem Projet de loi erausgeholl ginn ass, aus deene verfassungsrechtleche Grënn, déi ee kann novollzéien, ass fir d'Regierung net vum Dësch. Mir mengen awer - a mir deelen déi Meenung, déi och hei notamment vum Spriecher vun der sozialistescher Fraktioun ausgedréckt ginn ass -, dass et géing Sënn maachen an dass et héchstwahrscheinlech deen eenzege verfassungsrechtlech net discutabele Wee ass, fir dat via eng Ännerung vun der Verfassung ze maachen.

Ech soen nach eng Kéier, dass mer der Meenung sinn, dass een d'Verfassung hei an all hiren Dispositioune voll a ganz muss respektéieren, wann een de Bierger dat Initiativrecht um legislative Plang wëllt ginn. An d'Regierung ass där Meenung, d'Regierung bleift bei där Meenung an dat war och d'Meenung vun där viregter Regierung.

Da gesi mer op Grond vu weidere Reflexiounen an op Grond vum Avis vum Statsrot, dass dee beschte Wee wär, dass mer eis zesummen op de Wee vun enger Verfassungsännerung géife beginn. D'Parlament huet traditionell an eisem Land d'Initiativ bei de Verfassungsännerungen. Mir wëllen un der Iddi vun der Volleksinitiativ festhalen a mir wäre frou, wann et zu esou enger Verfassungsännerung géing kommen, déi de Geescht vun deem géing reflektéieren, wat mer an deem Projet de loi festgeschriwwen hunn, deen heimat elo an dësem Moment nach net zu enger Ofstëmmung kënnt.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, wat de Kalenner ubelaangt, esou mengen ech hu mer hei eng wichteg Etapp geholl fir an Zukunft Referenden zu Lëtzebuerg kënnen ze maachen. Referenden, dat wëll ech nach eng Kéier soen, déi nëmme bei fundamentalste Froe solle kommen, fir dass mer gutt a schnell an eiser Demokratie weider kënnen Texter maachen. Mä mir kréien dëst Joer, dat huet d'Regierung annoncéiert, e Referendum iwwert déi europäesch Verfassung.

Nodeem mer haut, an och an dëser Deklaratioun, an dëser Stellungnahm vun der Regierung eng Rei Froe gekläert hunn op Grond vun den zousätzlechen Iwwerleeunge vum Statsrot vu gëschter, menge mer, dass et gutt wär wann d'Regierung spéitstens am Laf vum Mount Februar déi zwee Gesetzesprojeten an der Chamber géing erabréngen, engersäits deen, deen d'Approbatioun vun dem Verfassungstraité virgesäit, an anersäits de Gesetzesprojet, deen d'Referendumsprozedur aleet, wat et dann der Chamber erméiglecht, hir Aarbechten iwwert dee Verfassungstext en vue vun engem Vote, deen d'Chamber muss maachen, innerhalb vun deenen nächste Méint ze maachen, gradesou wéi et géing erlaben dee Referendum, deen also eng obligatoresch Konsultatioun ass vun all deenen, déi zu Lëtzebuerg d'Wahlrecht bei Legislativwahlen hunn, uerdentlech virzebereeden, iwwert d'Méint März bis Juli, fir doriwwer och eng gréisser Debatt tëscht de Lëtzebuerger an de politesche Forcen hei am Land ze féieren.

Mir hunn d'Chance an engem klenge Land ze wunnen, wou den Débat relativ einfach ass: Débat via d'Medien, Débat via Table-ronden an öffentlech Versammlungen. Ech mengen et wier dofir eng laang Zäit wann een tëscht dem März an dem Juli eng Rei vun deenen Debatte kënnt féieren. An ech mengen, dass d'Chamber sech och eng ganz Rei Iwwerleeungen doriwwer gemaach huet. Déi Campagne ass also méi einfach ze organiséieren an engem geographesche Kader wéi eisem, wéi vläicht an engem méi grousse Land.

An deem Kalenner mengen ech kënnt de Referendum stattfannen, an de Vote, vläicht den zweete Vote vun der Chamber, iwwert d'Approbatioun vum Traité misst dann esou stattfannen, dass e kann dem Referendum iwwert de Verfassungstraité Rechnung droen, dee jo konsultative Charakter huet, mä dee selbstverständlech an der politescher Entscheedung an dësem Parlament muss berücksichtegt ginn.

Här President, d'Regierung ass frou, dass dëst wichtegt Gesetz hei zu enger positiver Ofstëmmung schéngt ze kommen. Et ass, wéi gesot, e wichtegen Akt am institutionelle Liewe vun eisem Stat. Et renforcéiert eis Demokratie andeem et Elementer vu semi-direkter Demokratie aféiert, déi och virdru méiglech waren, op déi mer vläicht net oft genuch zréckgegraff hunn, op déi een awer soll zréckgräife bei fundamentale Froen, an et ass natierlech besser wann een e klore Kader huet, innerhalb vun deem een dat kann ofwéckelen. Dëst Gesetz gëtt eis dee Kader. En zousätzlecht Gesetz muss, wéi gesot, komme bei all eenzelnem Referendum, deen an Zukunft an dë-

sem Land stattfënnt.

Merci.

M. le Président.- Merci, Här Minister. Mir kommen dann, nodeems d'Diskussioun ofgeschloss ass, zur Ofstëmmung iwwert de Projet de loi 5132.

Vote sur l'ensemble du projet de loi et dispense du second vote constitutionnel

De Projet de loi ass ugeholl mat 60 Jo-Stëmmen.

Ont voté oui: Mme Nancy Arendt, M. Lucien Clement, Mmes Christine Doerner, Marie-Josée Frank, Marie-Thérèse Gantenbein-Koullen, MM. Marcel Glesener, Norbert Haupert (par M. Marco Schank), Mme Françoise Hetto-Gaasch, MM. Ali Kaes, François Maroldt (par M. Marc Spautz), Paul-Henri Meyers, Laurent Mosar, Marcel Oberweis, Patrick Santer, Marcel Sauber, Jean-Paul Schaaf (par M. Marcel Oberweis), Marco Schank, Marc Spautz, Mmes Nelly Stein, Martine Stein-Mergen, MM. Fred Sunnen, Lucien Thiel, Lucien Weiler et Michel Wolter;

MM. Marc Angel, Alex Bodry, John Castegnaro, Mme Claudia Dall'Agnol, M. Fernand Diederich, Mme Lydie Err, MM. Ben Fayot, Jean-Pierre Klein, Mme Lydia Mutsch, MM. Roger Negri, Jos Scheuer, Romain Schneider, Roland Schreiner et Mme Vera Spautz;

MM. Xavier Bettel, Niki Bettendorf, Mme Anne Brasseur (par M. Henri Grethen), M. Emile Calmes, Mme Colette Flesch, MM. Charles Goerens, Henri Grethen, Paul Helminger, Claude Meisch (par M. Xavier Bettel) et Carlo Wagner;

MM. Claude Adam, François Bausch, Felix Braz, Camille Gira, Jean Huss (par M. Felix Braz), Henri Kox et Mme Viviane Loschetter;

MM. Gast Gibéryen, Jacques-Yves Henckes, Aly Jaerling, Jean-Pierre Koepp et Robert Mehlen.

Gëtt d'Chamber d'Dispens vum zweete Vote constitutionnel?

(Assentiment)

Et ass dann esou décidéiert.

Résolution 1

Mir hunn nach eng Resolutioun, déi den Här Jacques-Yves Henckes déposéiert huet. Ech mengen, an der Diskussioun ass zum Fong vun där Resolutioun Stellung geholl ginn, oder, Här Bodry, wëllt Dir nach d'Wuert huelen?

M. Alex Bodry *(LSAP)*.- Well u sech déi Resolutioun eréischt deponéiert ginn ass nodeem ech geschwat hunn, konnt ech also net scho virdrun dozou Stellung bezéien. Hei geet et, wann ech den Text liesen, an eng aner Richtung wéi déi, woufir eis Fraktioun sech an den Debatten ausgeschwat huet. Hei gëtt verlaangt, dass d'Chamber soll eng nei legislativ Moossnam treffen. Mir sinn der Meenung, dass deen ale Projet de loi, déi éischt Partie, eng gutt Grondlag ass fir eis weider Aarbechten, fir e Gesetz och iwwert d'Volksinitiativ hei zu Lëtzebuerg anzeféieren, mä dass mer mussen iwwert d'Ofännerung vun der Constitutioun de Wee fräi maache fir dass mer dat kënne maachen.

Dofir si mir der Meenung, dass deen heiten Text an déi falsch Richtung geet. Mir si fir d'Volksinitiativ, mä net fir en absolut neien Text. Mir brauche keng nei legislativ Initiativ an deem dote Beräich; et geet duer wa mer d'Verfassung op eenzelne Punkten änneren. Dat schéngt eis dee méi einfachen an dee méi richtege Wee ze sinn.

M. le Président.- Dann huet den Här Mehlen d'Wuert nach gefrot.

M. Robert Mehlen *(ADR)*.- Här President, ech weess net, ob den Här Bodry net eng falsch Interpretatioun vun eisem Text do mécht. Ech menge mir leien alleguer op enger Linn. Eng Verfassungsännerung - an de Rapporteur huet sech och an déi Richtung ausgeschwat - wär dee richtege Wee éischter wéi deen anere Wee. „Mesures législatives" heescht, mir musse légiféréiere fir d'Verfassung ze änneren. Et ass näischt anescht wéi dat, wat mir hei wollten zum Ausdrock bréngen. Insofern géing ech menge wäre mer eis alleguer eens, a mir sinn och d'accord fir duerch Handophiewen doriwwer ofstëmmen.

M. le Président.- Très bien. Da komme mer zum Vote par main levée. Den Här Braz freet d'Wuert nach.

M. Felix Braz *(DÉI GRÉNG)*.- Ech wollt och kuerz soen, dass déi Gréng och bereet sinn op deen dote Wee ze goen. Mir hunn och am Prinzip kee Problem fir d'Resolutioun ze stëmmen. Et ass eng Resolutioun, déi just nach eng Kéier festschreift, dass mer souwisou alleguerte wëllen op dee Wee goen; mir hunn dat an der Kommissioun gesot. Et géing genausou an déi dote Richtung goe wann déi Resolutioun nach net géing virleien. Ech fanne se zwar och net ganz glécklech formuléiert, mä fir keng Malentenduen opkommen ze loosse stëmme mer se mat.

M. le Président.- Voilà. Mir kommen dann zur Ofstëmmung par main levée.

Vote

Wie fir d'Resolutioun ass, hieft d'Hand an d'Luucht.

Voilà, dat sinn zwou Fraktiounen.

Wien ass dergéint?

Une voix.- Dat sinn och zwou Fraktiounen.

M. le Président.- Dat sinn och zwou Fraktiounen.

(Hilarité)

Une voix.- Dann ass et 2 : 2.

M. le Président.- Mä et sinn zwou méi grouss Fraktiounen.

(Hilarité)

Wien enthält sech?

Dat gëtt et net.

Voilà, domat ass d'Resolutioun 1 majoritär ofgelehnt.

Dir Dammen an Dir Hären, domat si mer um Enn vun eiser Sitzung ukomm. D'Sitzung ass opgehuewen.

(Fin de la séance publique à 16.51 heures)

Chambre des Députés

Compte rendu officiel

Supplément commun aux quotidiens:
Luxemburger Wort, Tageblatt, Lëtzebuerger Journal, Zeitung vum Lëtzebuerger Vollek

Contenu rédactionnel:
Service du compte rendu de la Chambre des Députés
Service des relations publiques de la Chambre des Députés
Tél. 466 966-1

Conception, saisie de texte et mise en page:
Polygraphic SA, Luxembourg

Concept et coordination générale:
BRAIN & MORE, agence en communication, Luxembourg

Sommaire des séances publiques

5322 - Projet de loi modifiant 1. le Code des assurances sociales 2. la loi modifiée du 24 mai 1989 sur le contrat de travail pages 169-175 pages 177-178

5345 - Projet de loi modifiant la loi modifiée du 21 juin 1999 autorisant l'État à participer au financement de la modernisation, de l'aménagement ou de la construction de certains établissements hospitaliers pages 175-176

5321 - Projet de loi autorisant la participation de l'État à la construction d'une maison de soins à Clervaux page 176

5327 - Projet de loi 1. établissant un système d'échange de quotas d'émission de gaz à effet de serre; 2. créant un fonds de financement des mécanismes de Kyoto; 3. modifiant l'article 13bis de la loi modifiée du 10 juin 1999 relative aux établissements classés pages 176-177

5406 - Projet de loi portant approbation du Traité entre le Royaume de Belgique, le Royaume des Pays-Bas et le Grand-Duché de Luxembourg en matière d'intervention policière transfrontalière, signé à Luxembourg, le 8 juin 2004 page 177

5391 - Projet de loi modifiant et complétant la loi modifiée du 12 février 1979 concernant la taxe sur la valeur ajoutée page 177

5399 - Projet de loi modifiant l'article 14 de la loi modifiée du 12 mars 1973 portant réforme du salaire social minimum page 177

5401 - Projet de loi portant ajustement des pensions et rentes accident au niveau de vie de 2003 page 177

Discours de fin d'année de M. le Président page 178

Demandes en naturalisation pages 178-179

Communications page 179

5414 - Proposition de loi de M. Paul-Henri Meyers portant révision des articles 37, alinéa 2 et 6, 51, paragraphe (3) et 107, paragraphe (4) de la Constitution

5428 - Proposition de loi de M. Claude Meisch portant réglementation de l'activité d'assistant maternel - Déclaration de recevabilité page 179

Ordre du jour page 179

Déclaration du Gouvernement sur le programme de la présidence luxembourgeoise du Conseil de l'Union européenne et débat pages 179-187

Institution et composition de la commission spéciale «Réorganisation territoriale du Luxembourg» page 188

Dépôt d'une proposition de loi page 188

5370 - Projet de loi autorisant la participation de l'État à la transformation et à l'extension de la maison de soins St Joseph à Pétange;

5372 - Projet de loi portant modification de la loi du 20 décembre 2002 autorisant la participation de l'État à la construction par la Commune de Mamer d'un Centre Intégré pour Personnes Âgées à Mamer

et

5369 - Projet de loi autorisant la participation de l'État à la construction d'un centre intégré pour personnes âgées à Junglinster pages 188-194

5413 - Projet de loi relative à l'adaptation budgétaire du projet de construction d'une salle de concert à Luxembourg-Kirchberg pages 194-199

5132 - Projet de loi relative au référendum au niveau national

3762 - Proposition de loi tendant à instituer un référendum d'initiative populaire pages 199-206

Chambre des Députés
LUXEMBOURG

Chamber TV

och an der Rediffusioun all Sëtzungsdag

vun 19:00 Auer un